

НАСКІЛЬКИ ВІДКРИТІ «АРХІВИ КГБ»?

Результати експертного опитування про
доступ до архівів радянських спецслужб

НАСКІЛЬКИ ВІДКРИТІ «АРХІВИ КГБ»?

Результати експертного опитування
про доступ до архівів радянських
спецслужб

Експертне архівне опитування
проведено Центром досліджень визвольного
руху за підтримки Міжнародного фонду «Відродження».

Авторка опитування
та тексту аналітичного звіту: Ірина Когут
Рецензенти: Андрій Когут, Аліна Шпак
Редакторка: Інна Подорванова

Керівниця проєкту: Анна Олійник

Дизайн обкладинки: Інна Подорванова
Дизайн книги: Костянтин Солодухін

Над проєктом також працювали:
Петро Клим, Олег Ільків, Василь Шарун, Лідія Тополевська

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	4
ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ	6
ОЦІНКА ЯКОСТІ РОБОТИ УКРАЇНСЬКИХ АРХІВІВ	7
УМОВИ РОБОТИ В АРХІВАХ	9
УМОВИ РОБОТИ В АРХІВАХ ЗАГАЛОМ ЗА ПЕРІОД З 1999 ПО 2004 РОКИ	28
ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРЕПОНИ ПРИ ДОСТУПІ ДО АРХІВІВ	32
ДОСВІД РОБОТИ ЕКСПЕРТІВ У РІЗНИХ АРХІВАХ В ОКРЕСЛЕНІ ПЕРІОДИ	42
ПІДТРИМКА ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО ДОСТУП ДО АРХІВІВ РЕПРЕСИВНИХ ОРГАНІВ»	45
ЗАКОНОДАВСТВО ПРО НАЦІОНАЛЬНИЙ АРХІВНИЙ ФОНД	46
АРХІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПАМ'ЯТІ — ГДА УІНП	48
ІНШІ УСТАНОВИ З ДОКУМЕНТАМИ РЕПРЕСИВНИХ ОРГАНІВ	50
ПОКРАЩЕННЯ РОБОТИ УКРАЇНСЬКИХ АРХІВІВ	53
КОРОТКІ ВИСНОВКИ	55

ПЕРЕДМОВА

Центр досліджень визвольного руху в рамках програми «Відкриті архіви» втретє провів експертне опитування щодо доступу до архівів, які містять інформацію про жертв політичних репресій радянської доби. Перше експертне опитування було проведено в 2011 року та дозволило дослідити стан справ у сфері доступу до документів колишніх комуністичних спецслужб, а також визначити запити на зміну державної політики. Наступне, 2015 року — заміряти динаміку змін впродовж останніх чотирьох років, а також оцінити очікування від прийнятого «декомунізаційного» законодавства, перш за все Закону України «Про доступ до архівів репресивних органів комуністичного тоталітарного режиму 1917-1991 років» і «свіжі» враження від першочергових кроків виконання зазначеного закону. Опитування 2021 року ж дає можливість оцінити імплементацію політики здійснюваної впродовж останніх шести років та розробленої на основі попередніх досліджень, а також визначити виклики та проблеми, які потребують врахування при подальшому формуванні цілей розвитку архівної сфери.

Вибірка експертного опитування тотожна попереднім та була сконструйована на основі відбору типових представників цільових груп: дослідники, історики, правозахисники та експерти з доступу до інформації. Дослідження проводилося шляхом онлайн та телефонного опитування у період з серпня по листопад 2021 р. Загалом в опитуванні взяло участь 57 експертів.

Вперше для оцінювання експерти деталізували архіви обласних управлінь Служби безпеки України та Міністерства внутрішніх справ. Також було додано ряд архівних інституцій, які не були репрезентовані у попередніх дослідженнях, але у яких також зберігається архівна інформація репресивних органів комуністичного тоталітарного режиму, це галузеві державні архіви Служби зовнішньої розвідки, Прикордонної служби, Міністерства оборони України (Київ, Львів, Одеса) та Міністерства юстиції України у сфері виконання кримінальних покарань та пробації (Київ та регіони). Оцінювання державних архівів областей та архівів обласних управлінь Міністерства внутрішніх справ і Служби безпеки України здійснювалося узагальнено. Перелік архівних інституцій в яких працювали експерти, та відповідно на основі яких, швидше всього, було здійснене оцінювання — подано окремим розділом.

Від попереднього опитування пройшло шість років, що є достатнім терміном для імплементації державної політики в архівній сфері. Повторне проведення експертного опитування допоможе проаналізувати поточний стан справ та виявити траєкторію змін в архівній сфері щодо доступу до інформації репресивних органів комуністичного тоталітарного режиму. Усі експертні опитування проходили в рамках проєктів за підтримки Міжнародного фонду «Відродження».

ПЕРЕЛІК СКОРОЧЕНЬ:

АУМВС — Архіви обласних управлінь МВС України

АУСБУ — Архіви обласних управлінь СБУ

ГДА МВС — Галузевий державний архів Міністерства внутрішніх справ України

ГДА МОУ — Галузевий державний архів Міністерства оборони України (Київ, Львів, Одеса)

ГДА МЮ — Галузевий державний архів Міністерства юстиції України у сфері виконання кримінальних покарань та пробації (Київ та регіони)

ГДА ПрСУ — Галузевий державний архів Прикордонної служби України

ГДА СБУ — Галузевий державний архів Служби безпеки України

ГДА СЗРУ — Галузевий державний архів Служби зовнішньої розвідки

ДАО — Державні архіви областей

НАФ — Національний архівний фонд

ЦДАВО — Центральний державний архів вищих органів влади і управління України

ЦДАГО — Центральний державний архів громадських об'єднань

ОЦІНКА ЯКОСТІ РОБОТИ УКРАЇНСЬКИХ АРХІВІВ

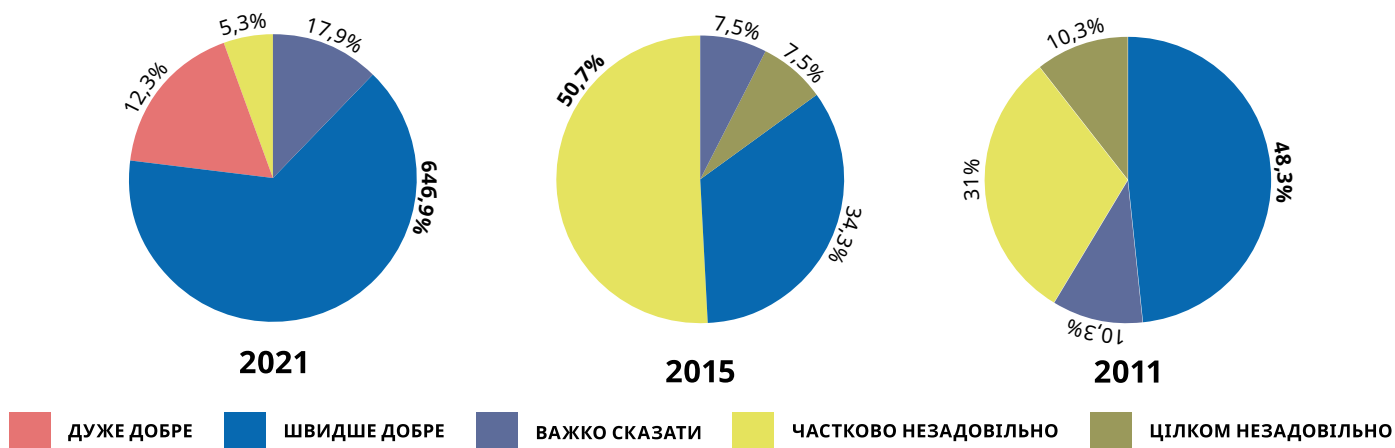
Можемо констатувати, що за останніх шість років якість роботи українських архівів назагал покращилася. Вперше з початку проведення експертних опитувань у 2011 році експерти оцінили роботу українських архівів як «дуже добру» — 12,28%. У попередніх опитуваннях ця позиція дорівнювала нулю. Загалом позитивну оцінку («дуже добре» та «швидше добре») роботі архівів надало понад три чверті експертів — 77,2%.

Більшість опитаних експертів визначили якість роботи українських архівів як «швидше доброю» — 64,91%. Варто відзначити, що у 2015 році цей варіант відповіді обрали 33,3% опитаних експертів. Варіант відповіді «важко сказати» обрали 17,54% опитаних експертів, а у 2015 році таких було 7,5%. Також 12,28% експертів зазначили, що якість роботи українських архівів є «дуже доброю», а ще 5,26% опитаних експертів обрали варіант відповіді «частково незадовільно». У 2015 році більшість експертів обрали варіант відповіді «частково незадовільно», таких було 50,7%.

Прикметно, що цілком незадовільна оцінка поступово зменшувалася і сягнула цього разу 0. У той час, коли у 2015 році така оцінка становила 7,5%, а у 2011 році — 10,3%.

Від попереднього опитування пройшло шість років, що є достатнім терміном для імплементації державної політики в архівній сфері. Повторне проведення експертного опитування допоможе проаналізувати поточний стан справ та виявити траєкторію змін в архівній сфері щодо доступу до інформації репресивних органів комуністичного тоталітарного режи-

ОЦІНКА ЯКОСТІ РОБОТИ УКРАЇНСЬКИХ АРХІВІВ

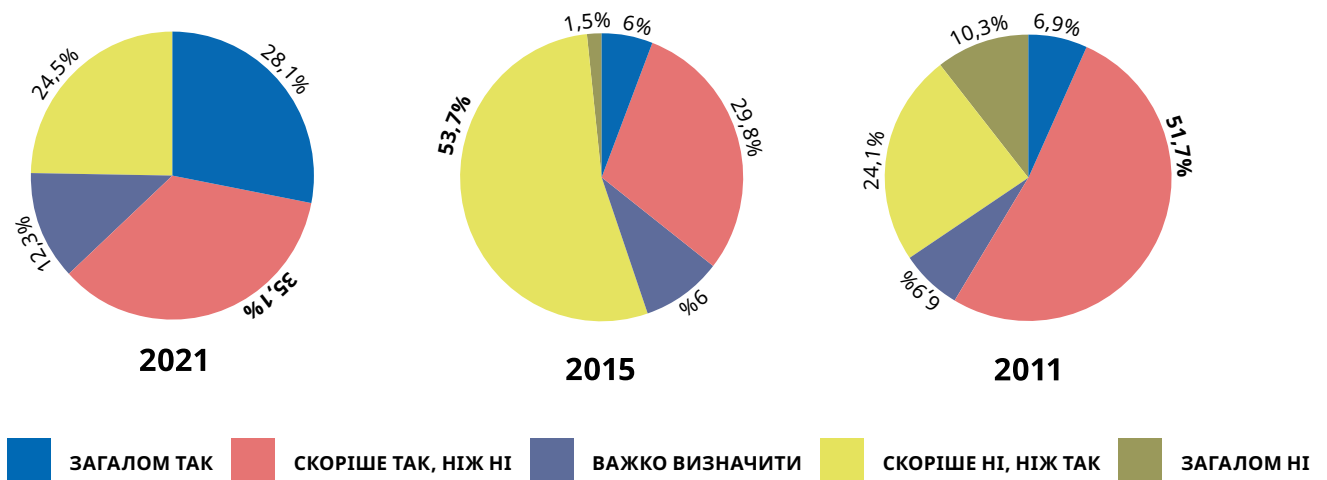

му. Усі експертні опитування проходили в рамках проектів за підтримки Міжнародного фонду «Відродження».

Загалом, середньозважена оцінка роботи українських архівів, що зберігають інформацію репресивних органів комуністичного радянського режиму становить 3,84, що свідчить про позитивну динаміку відносно даних попередніх експертних опитувань.

Аналогічно, за останніх шість років суттєво зросла й оцінка комфортності роботи в українських архівах. Назагал, більшість експертів обрали варіант відповіді «скоріше так, ніж ні» — 35,09%, а ще 28,07% експертів «загалом так» у відповідь на це питання. У минулому опитування задоволені комфортністю умов роботи в архівах виявилось лише 6—7% експертів. У 2015 році більшість опитаних оцінили комфортність умов «скоріше ні, ніж так» (53,7%). Під час опитування 2021 року ніхто з експертів не був категорично незадоволеним комфортністю українських архівів.

ОЦІНКА КОМФОРТНОСТІ УМОВ

Середньозважена оцінка комфортності умов за п'ятибальною системою становить 3,67.

УМОВИ РОБОТИ В АРХІВАХ

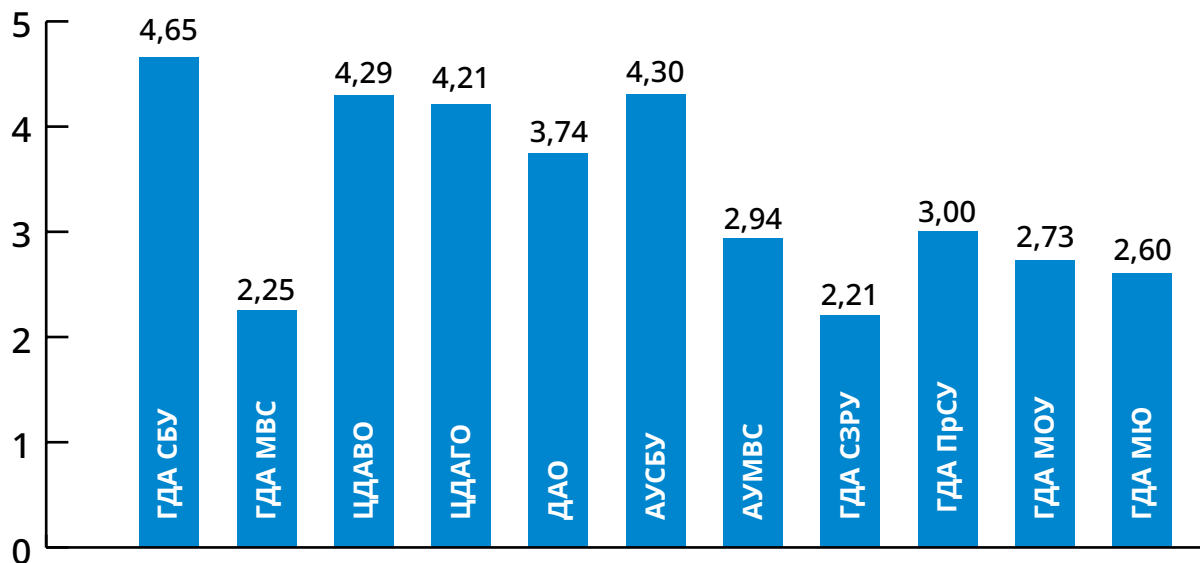
Можемо констатувати, що за останніх шість років якість роботи українських архівів покращилася. Особливості роботи в конкретному архіві експерти оцінювали за п'ятибальною шкалою, де оцінка один свідчила про найгірші умови, а 5 — про найкращі.

№	НАЗВА ОРГАНІЗАЦІЇ	2011	2015	2021
1	ГДА СБУ	3,52	4,04	4,55
2	ГДА МВС	1,44	2,41	1,92
3	ЦДАВО	3,84	3,72	4,40
4	ЦДАГО	3,66	3,65	4,11
5	ДАО	3,3	3,36	3,95
6	Архіви обласних управлінь СБУ, МВС	—	2,78	—
7	АУСБУ	—	—	4,02
8	АУМВС	—	—	2,65
9	ГДА СЗРУ	—	—	1,99
10	ГДА ПрСУ	—	—	2,52
11	ГДА МОУ	—	—	2,32
12	ГДА МЮ	—	—	2,32

Загалом, порівняння результатів експертного опитування 2021 року з двома попередніми засвідчує позитивну динаміку змін.

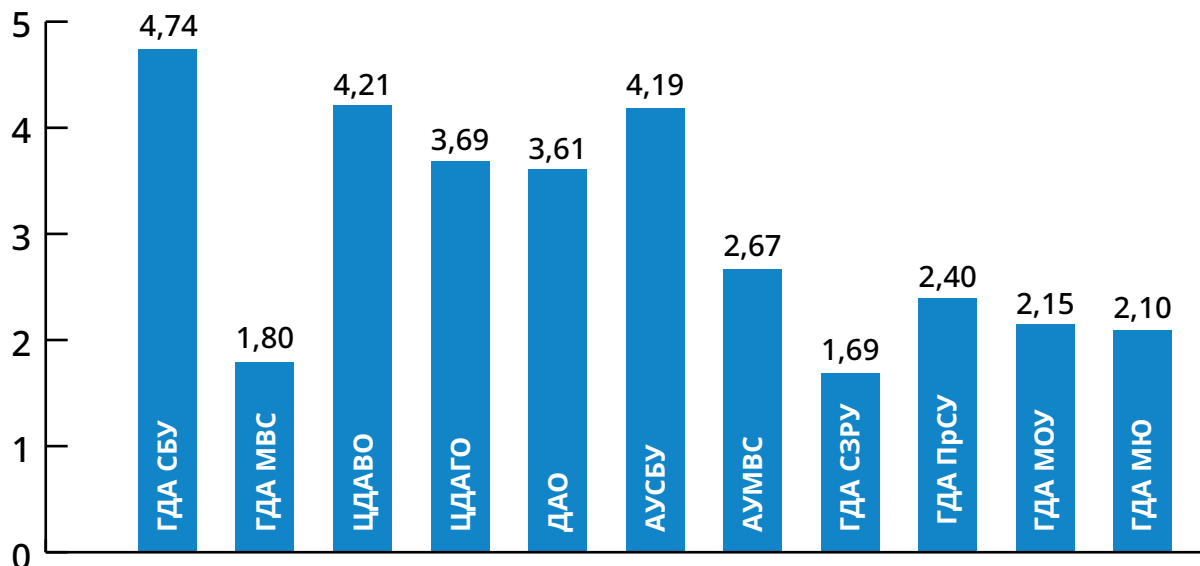
Найвищу оцінку часу очікування відповіді на звернення до архівів отримав Галузевий державний архів СБУ — 4,65. На наступному місці опинилися регіональні архіви СБУ з оцінкою 4,5. Також високі оцінки отримали Центральний державний архів вищих органів влади — 4,29 та Центральний державний архів громадських об'єднань — 4,21.

ОЧІКУВАННЯ ВІДПОВІДІ НА ЗАПИТ

Найвищу оцінку за можливість користуватися копіювальною технікою отримав ГДА СБУ — 4,74 та регіональні архіви СБУ — 4,19. Ще однією архівною установою, яка була оцінена понад 4 бали став ЦДАВО — 4,21.

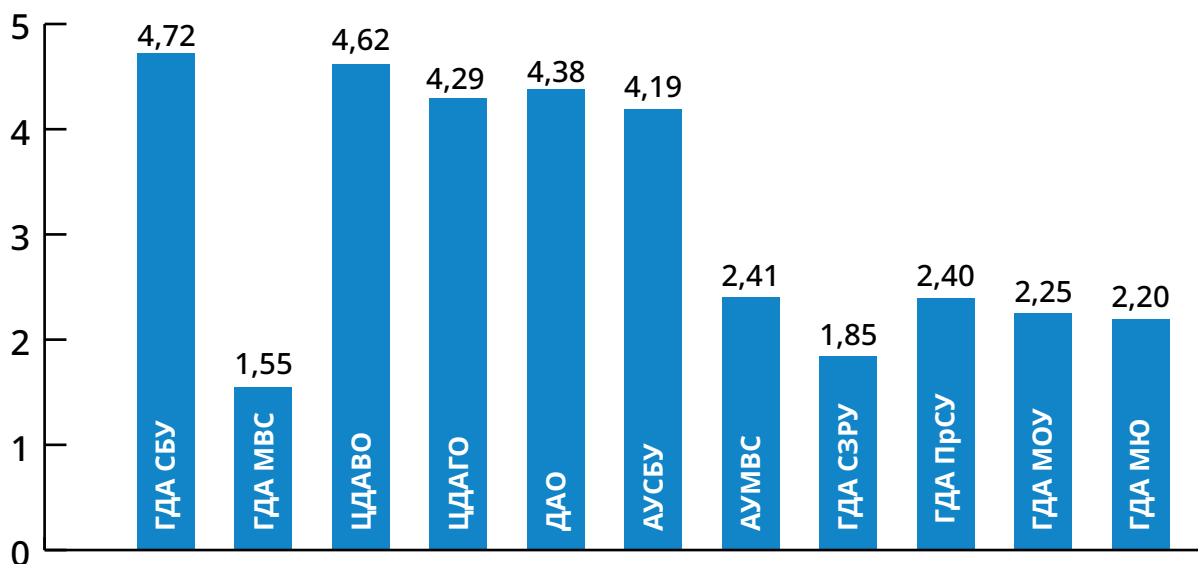
МОЖЛИВІСТЬ КОРИСТУВАННЯ КОПІЮВАЛЬНОЮ ТЕХНІКОЮ

Можливість користування ноутбуком отримала критично низьку оцінку ГДА МВС — 1,55. Це найнижча оцінка серед усіх можливих. При цьому кількість архівних установ, що отримали високі оцінки є відносно значною.

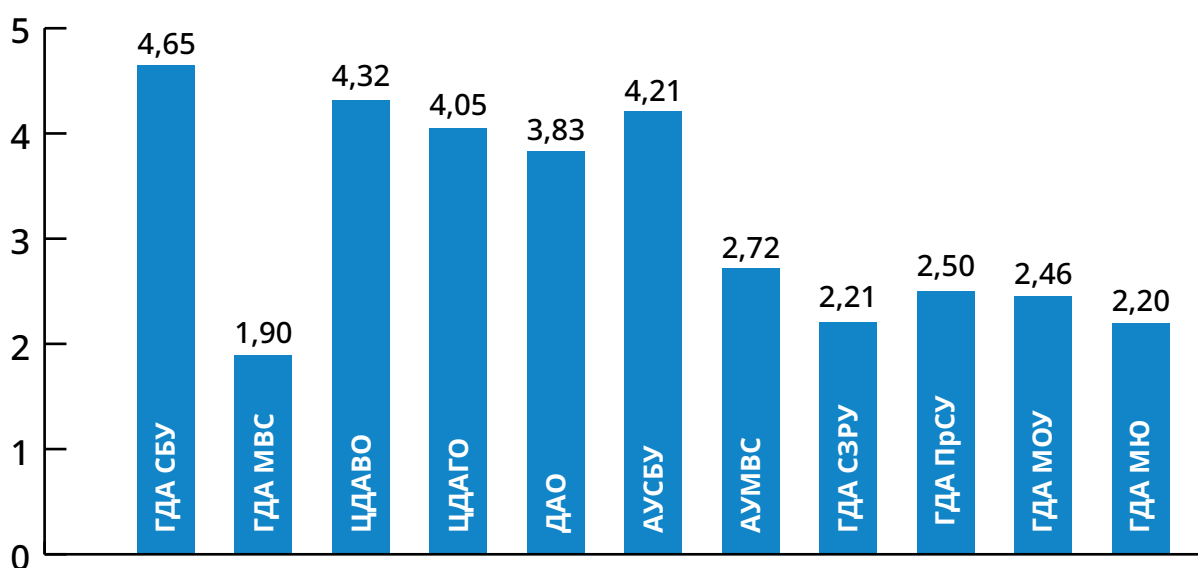
Можливість користування ноутбуком отримала критично низьку оцінку ГДА МВС — 1,55. Це найнижча оцінка серед усіх можливих. При цьому кількість архівних установ, що отримали високі оцінки є відносно значною.

МОЖЛИВІСТЬ КОРИСТУВАННЯ ВЛАСНИМ НОУТБУКОМ

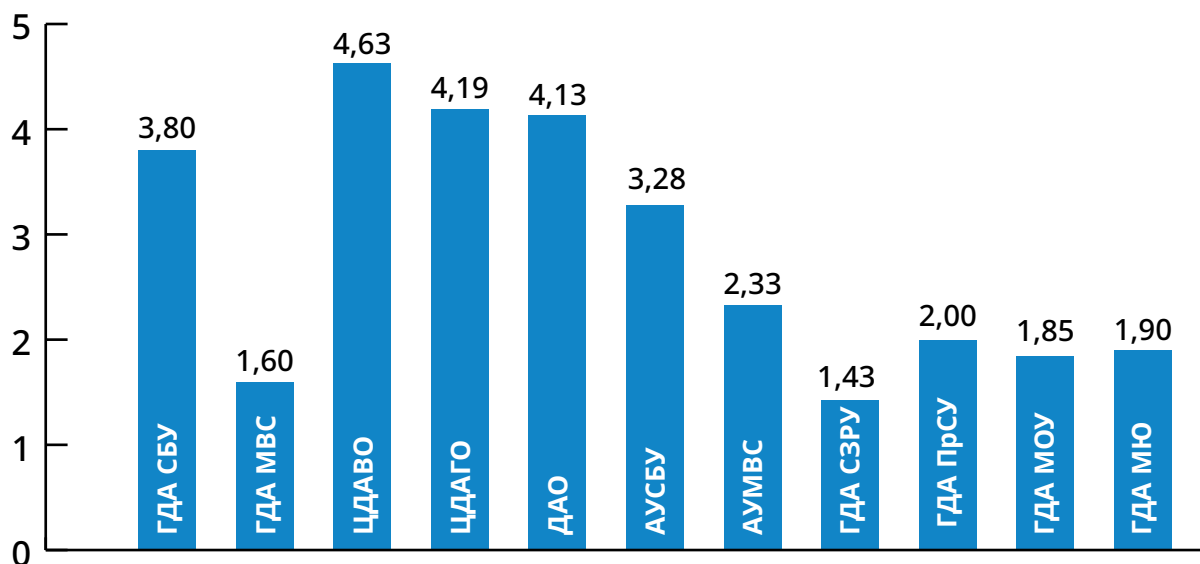
Понад 4 бали з 5 можливих за обслуговування користувачів архівних установ отримали ГДА СБУ, ЦДАВО, архіви регіональних управлінь СБУ та ЦДАГО.

ОБСЛУГОВУВАННЯ В ЦІЛОМУ

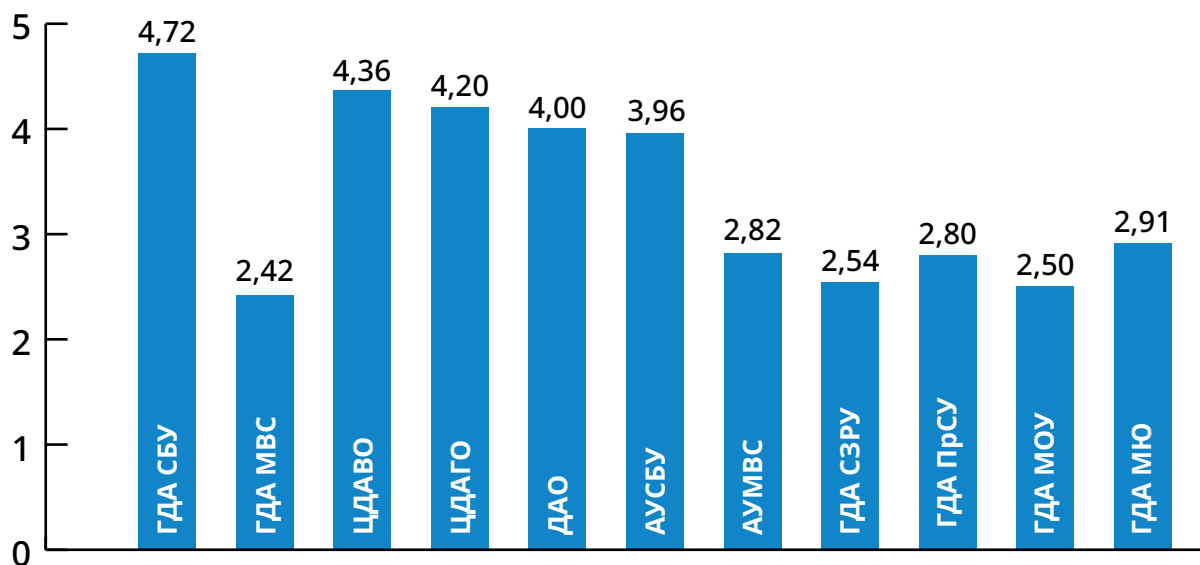
У можливості користуватися описами архіву найвищу оцінку отримали державні архіви — ЦДАВО, ЦДАГО та державні архіви областей. Серед галузевих архівів найвища оцінка у ГДА СБУ, а найнижча у ГДА СЗР.

МОЖЛИВІСТЬ КОРИСТУВАННЯ ОПИСАМИ АРХІВУ

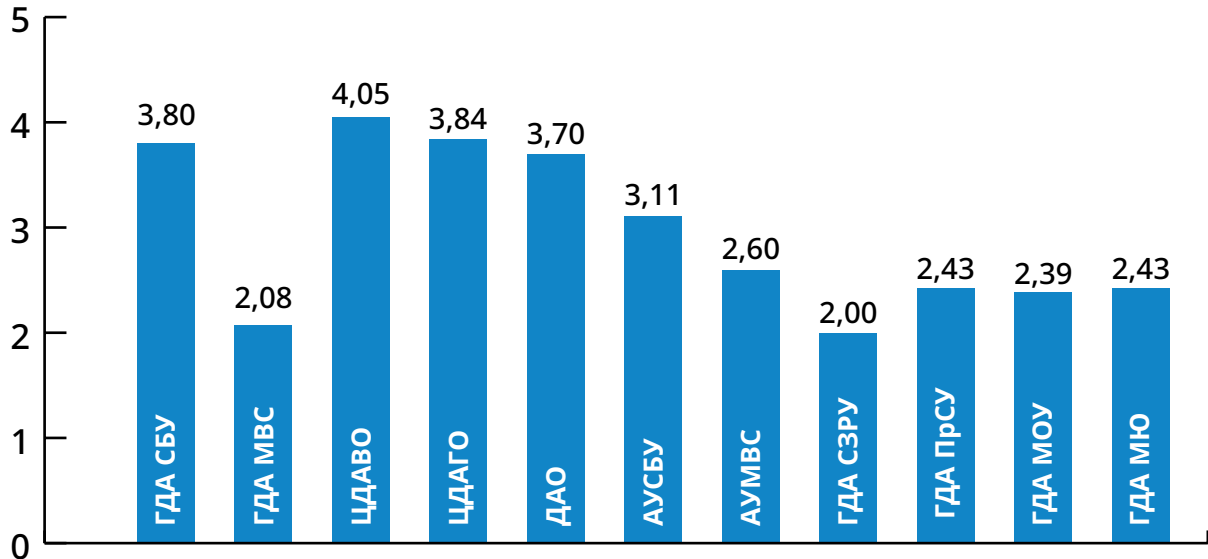
Найвищий бал з оцінювання компетентності архіву отримав ГДА СБУ, ЦДАВО, ЦДАГО та державні архіви областей.

КОМПЕТЕНТІСТЬ ПЕРСОНАЛУ АРХІВУ

Якість довідкового апарату, яку експерти оцінювали у відповідь на окреме питання, засвідчила, що лише одна архівна інституція змогла набрати понад 4 бали — ЦДАГО з оцінкою 4,05 бали.

ЗАДОВОЛЕНІСТЬ ЯКІСТЮ ДОВІДКОВОГО АПАРАТУ

Разом з тим порівняння рівня задоволеності від довідкового апарату з результатами попередніх експертних опитувань засвідчили незначне покращення ситуації.

№	НАЗВА ОРГАНІЗАЦІЇ	2011	2015	2021
1	ГДА СБУ	3,5	3,27	3,8
2	ГДА МВС	1,78	2,06	2,08
3	ЦДАВО	3,74	3,61	4,05
4	ЦДАГО	3,84	3,59	3,84
5	ДАО	2,92	3,14	3,70
6	Архіви обласних управлінь СБУ, МВС	—	2,22	—
7	АУСБУ	—	—	3,11
8	АУМВС	—	—	2,60
9	ГДА СЗРУ	—	—	2,00
10	ГДА ПрСУ	—	—	2,43
11	ГДА МОУ	—	—	2,39
12	ГДА МЮ	—	—	2,43

В розрізі кожної архівної установи чи групи установ результати експертного опитування наступні:

ГДА СБУ:

Можемо констатувати, що за останніх шість років якість роботи. Значна частина опитаних експертів високо оцінили **очікування відповіді на запит** від цього архіву. 76,47% експертів поставили оцінку 5 цьому критерію. Загалом очікування відповіді на запит від ГДА СБУ отримало оцінку 4,65 із 5.

Можливість користуватися копіювальною технікою в цьому архіві експерти також оцінили високо, і цей критерій отримав 4,74 з 5 балів. Загалом 88% експертів обрало оцінку 5 оцінюючи цей параметр.

Таку ж високу оцінку отримав критерій **можливість користуватися ноутбуком** — 4,72. Оцінку 5 цьому параметру поставили 86% опитаних експертів.

Обслуговування в цілому в цьому архіві оцінено на 4,65 з 5. На 5 оцінили цей критерій 66,67% експертів, а ще 31,37% поставили оцінку 4.

Дещо нижчу оцінку отримав критерій **можливість користуватися описами** архіву — 3,80. Лише 42% опитаних експертів оцінили це на 5, 28% поставили цьому параметру оцінку 4, а ще 14% зовсім незадоволені можливістю користуватися описами архіву та поставили оцінку 1.

Компетентність персоналу архіву 76% експертів оцінили на 5, 20% поставили оцінку 4, а ще 4% оцінили цей параметр на 3.

Ще одне питання стосувалось задоволеності **якістю довідкового апарату**. 38,78% опитаних вважають себе швидше задоволеними, коли оцінюють цей критерій, а 30,61% цілком задоволені ним. Для 14,29% було важко відповісти на запитання, а 12,24% вибрали варіант «швидше незадоволений». Середня оцінка складає 3,8.

КРИТЕРІЇ	2011	2015	2021
Очікування відповіді на запит	3,77	3,93	4,65
Можливість користування копіювальною технікою	3,25	4,23	4,74
Можливість користування ноутбуком	3,53	4,46	4,72
Обслуговування в цілому	3,86	4,22	4,26
Можливість користування описами архіву	2,5	3,18	3,8
Компетентність персоналу архіву	4,09	4,15	4,72

Оцінка ГДА СБУ у порівнянні з результатами попередніх опитувань засвідчує позитивну динаміку розвитку за кожним з критеріїв.

ГДА МВС:

Значна частина опитаних експертів незадоволені терміном **очікування відповіді на запит** від цього архіву. Так, 45% експертів поставили найнижчу оцінку, ще 10% оцінили на 2, а 25% вважають, що цей критерій вартий оцінки 3. Загальна оцінка цього параметру — 2,25.

Ще нижчу оцінку 1,80 отримала **можливість користування копіювальною технікою** в цьому архіві.

Така ж тенденція зберігається і щодо **можливості користуватися власним ноутбуком**, оскільки цей параметр отримав оцінку 1,55. Лише 10% респондентів оцінили цей критерій на оцінку 4 та 5, а 75% усіх опитаних поставили найнижчу оцінку.

Щодо **обслуговування в цілому**, то й тут оцінка не є високою 1,90 з 5. Половина опитаних вважає, що в цьому архіві дуже погане обслуговування в цілому, а 30% оцінили його на 2 бали з 5.

Критерій **можливість користуватися описами архіву** респонденти також оцінили низько — на 1,6 бали. Ймовірніше, такої можливості у користувачів архіву немає. Аж 65% експертів обрали оцінку 1, коли оцінювали цей критерій, а ще 25% оцінили його на 2 бали з 5.

Якщо ж оцінювати **компетентність персоналу архіву**, то оцінка є дещо вищою від попередніх параметрів і складає 2,42 бали.

Майже половина, а точніше 45,83%, респондентів виявились зовсім незадоволеними **якістю довідкового апарату**. Третина вибрала варіант «важко сказати», а ще 12,5% вважають себе швидше незадоволеними виконанням цього критерію. Середній бал становить 2,08.

КРИТЕРІЙ	2011	2015	2021
Очікування відповіді на запит	1,5	2,27	2,25
Можливість користування копіювальною технікою	1	1,9	1,8
Можливість користування ноутбуком	2	2,42	1,55
Обслуговування в цілому	1,33	2,25	1,90
Можливість користування описами архіву	1,33	2,03	1,6
Компетентність персоналу архіву	1,5	2,7	2,42

Попри те, що оцінювання ГДА МВС є найнижчим серед усіх архівних інституцій, порівняння з даними опитування, проведеного у 2015 році, зафіксувало погіршення усіх визначених категорій.

ЦДАВО:

Більшість опитаних експертів назагал задоволені швидкістю реагування працівників архіву на запити, які надходять та оцінюють цей критерій на 4,29. **Очікування відповіді на запит** 44,74% респондентів оцінили на 4 та 4,11% оцінили його на 5. Також ще 13,16% експертів вважають, що очікування відповіді на запит є задовільним та поставили оцінку 3.

З відповідей респондентів розуміємо, що у цьому архіві створені умови для користування копіювальною технікою і цей критерій отримав оцінку 4,21. Більшість експертів оцінили цей критерій на 5, таких є 47,37%. Ще 28,95% респондентів оцінили **можливість користування копіювальною технікою** на 4, а 21,05% поставили оцінку 3 цьому критерію. Варто відзначити, що у порівнянні з результатами попереднього опитування 2015 року, відбулося суттєве покращення можливостей користувачів — оцінка зросла майже вдвічі з 2,55 до 4,21.

Можливість користуватися власним ноутбуком теж отримала високі оцінки від експертів — 4,62 з 5. Загалом 67,57% респондентів оцінили цей критерій на 5 та ще 27,03% оцінили його на 4.

Ще одним критерієм, який оцінювали експерти у цьому архіві є **обслуговування в цілому**: назагал експерти ним задоволені. Середня оцінка, яку отримав цей критерій — 4,32. Бачимо, що більше половини опитаних експертів, а саме 52,63%, оцінили цей критерій на 4, а 39,47% поставили оцінку 5, коли оцінювали обслуговування в цілому.

Бачимо, що у цьому архіві створені **умови для користування описами** архіву, респонденти високо оцінюють цей параметр. 68,42% експертів поставили оцінку 5 цьому критерію та ще 26,32% оцінили його на 4.

У цьому архіві респонденти також відзначають і те, що тут працює компетентний персонал: так думає 46,15% експертів, які оцінили цей критерій на 5, 48,72% — оцінили його на 4. Середня оцінка критерію **компетентність персоналу архіву** складає 4,36.

КРИТЕРІЇ	2011	2015	2021
Очікування відповіді на запит	4,1	3,75	4,29
Можливість користування копіювальною технікою	2,76	2,55	4,21
Можливість користування ноутбуком	4,2	4,08	4,62
Обслуговування в цілому	3,91	3,83	4,32
Можливість користування описами архіву	4,33	4,29	4,63
Компетентність персоналу архіву	3,81	4	4,36

Більшість опитаних експертів (67,44%) вважають себе швидше задоволеними щодо **якості довідкового апарату** цього архіву. А ще 23,26% оцінили її найвищим балом. Середній результат є досить хорошим та становить 4,05.

Порівняння результатів оцінювання ЦДАВО фіксує поступове покращення умов роботи користувачів. Особливо помітним є зріст можливості користування копіювальною технікою.

ЦДАГО:

Експерти оцінили **очікування відповіді на запит** у цьому архіві високо та 45,24% поставили оцінку 5 цьому критерію, а ще 40,48% оцінили його на 4. Середня оцінка цього параметру 4,21.

Щодо **можливості користування копіювальною технікою**, то у цьому архіві створені дещо гірші умови, експерти оцінили це на 3,69 бали з 5. Аж 14,29% експертів вважають, що такої можливості немає взагалі та оцінили цей критерій на 1. Ще 21,43% поставили оцінку 3 цьому критерію.

Дещо кращі умови у цьому архіві створені для **користування власним ноутбуком**: загалом експерти оцінили його на 4,29. Оцінку 5 поставили цьому критерію 56,1% респондентів, а ще 29,27% оцінили його на 4.

Обслуговування в цілому теж є на досить хорошому рівні: експерти оцінили його на 4,05 бали з 5. Більш ніж половина респондентів оцінила обслуговування в цілому на 4, а ще 30,95% вважають, що воно є на високому рівні та поставили оцінку 5. Ще 11,9% експертів поставили оцінку 3 цьому параметру.

В архіві **створені можливості користуватися описами архіву**. Так, 45,24% експертів оцінили такі можливості на 5. Ще 38,1% поставили оцінку 4, а 9,52% оцінюють цей критерій на 3. Середня оцінка — 4,19.

Експерти назагал добре оцінюють **компетентність персоналу архіву**: майже половина опитаних експертів (47,5%) оцінюють його на 5. Також 35% респондентів поставили оцінку 4, коли оцінювали компетентність персоналу архіву. Загалом цей критерій експерти оцінили на 4,20.

Бачимо позитивні зміни і у питанні задоволеності **якістю довідкового апарату**. 44,19% проголосували за варіант «швидше задоволений» у цьому питанні. Трохи більше чверті опитаних (25,58%) відзначили критерій максимальним балом. Для 20,93% було складно оцінити свій досвід, тому вони обрали варіант «важко сказати». Як бачимо, в середньому цьому показнику дещо не вистачає балів до четвірки: він становить 3,84.

КРИТЕРІЙ	2011	2015	2021
Очікування відповіді на запит	3,76	3,69	4,21
Можливість користування копіювальною технікою	2,61	2,41	3,69
Можливість користування ноутбуком	4,12	4,12	4,29
Обслуговування в цілому	3,65	3,73	4,05
Можливість користування описами архіву	4,17	4,17	4,19
Компетентність персоналу архіву	3,79	3,96	4,20

Порівняння оцінок опитувань засвідчує покращення умов роботи в ЦДАГО, особливо щодо можливості користування власною копіювальною технікою, обслуговування в цілому та покращення термінів очікування відповіді на звернення. Водночас варто зауважити, що зростання не є кардинальним, насамперед через те, що оцінки за фактично кожним із критеріїв є стабільно високими.

МІСЦЕВІ ДЕРЖАВНІ АРХІВНІ УСТАНОВИ:

Експертне середовище вважає, що місцеві державні архівні установи не завжди оперативно реагують на запити і загалом цей критерій отримав оцінку 3,74 з 5. Оцінку 3 терміну очікування відповіді на запити поставили 29,03%, ще 9,68% вважають, що цей сервіс надається на 2. Загалом задоволені терміном очікування на запит 22,58% експертів, які поставили оцінку 5 цьому критерію і 38,71%, які оцінили його на 4.

Критерій «можливість користуватися копіювальною технікою» отримав оцінку 3,6. Тобто не у всіх місцевих архівах є така можливість. Однакова кількість експертів, а саме по 29.03%, оцінили цей критерій на 3 та 4. Чверть опитаних респондентів вважають, що у місцевих архівних установах створені всі можливості для користування копіювальною технікою та оцінюють цей критерій на 5.

Значно краща ситуація у місцевих державних установах із **можливістю користуватися власним ноутбуком**: 58.62% опитаних експертів оцінюють її на 5.

Щодо **обслуговування в цілому** бачимо, що в експертів є певні зауваження щодо цього: середня оцінка, яку поставили експерти становить 3,83. На 4 оцінюють цей критерій 46,67% респондентів, а 30,0% вважають, що обслуговування в місцевих архівах є на 3 бали з 5.

У місцевих державних установах створені непогані **можливості щодо користування описами архівів**. Половина опитаних експертів оцінюють цю можливість на 4. Також 33,33% респондентів оцінюють поданий критерій на 5, а 13,33% впевнені, що така можливість забезпечена на 3.

Компетентність персоналу місцевих архівів експертне середовище оцінює на 4 з 5. Загалом 51,72% респондентів обрали оцінку 4, коли оцінювали компетентність персоналу місцевих архівів.

23,26% респондентів залишилися максимально задоволеними **якістю довідкового апарату**. А трохи більше третини, 34,88%, вважають себе швидше задоволеними. Ще 30,23% були менш задоволені та обрали варіант «важко сказати». Середній бал — 3,7.

КРИТЕРІЇ	2011	2015	2021
Очікування відповіді на запит	3,13	3,21	3,74
Можливість користування копіювальною технікою	2,37	2,38	3,61
Можливість користування ноутбуком	4,04	3,72	4,38
Обслуговування в цілому	3,43	3,44	3,83
Можливість користування описами архіву	3,61	3,92	4,13
Компетентність персоналу архіву	3,21	3,66	4,00

Покращилися й умови роботи в державних архівах областей. Перш за все це стосується можливості користування копіювальною технікою.

АРХІВИ ОБЛАСНИХ УПРАВЛІНЬ СБУ*:

На думку експертів, **очікування відповіді на запити** в архівах обласних управлінь СБУ є достатнім для комфортної роботи. Про це свідчать 48,15% відповідей з найвищою оцінкою. Ще 40,74% опитаних оцінили таке очікування на 4. В середньому ж цей критерій оцінено на 4,3.

Хороші умови тут створені для охочих скористатись **копіювальною технікою**. Як підтвердження, 65,38% респондентів оцінили таку можливість на 5. Ще 19,23% вважають, що над покращенням умов потрібно працювати й оцінюють поточний стан справ на 3. Середня ж оцінка становить 4,19.

Така важлива складова, як можливість **працювати тут з власним ноутбуком**, оцінена 57,69% експертів на 5. А ще 19,23% та 11,54% не так оптимістично налаштовані й оцінили цей пункт на 4 та 3 відповідно. Се-

* Звідси й далі, архівні інституції оцінювалися окремо вперше, відповідно немає можливості порівняти дані з результатами попередніх експертних опитувань.

редня оцінка цього критерію визначена на рівні 4,19.

Майже половина, а саме 46,43% опитаних абсолютно задоволені **обслуговуванням в цілому** та поставити оцінку 5. Ще 35,71% оцінили свій досвід обслуговування на рівні 4, а 10,71% вважають оцінку 3 справедливою. Середнє значення становить 4,21.

Досить різне бачення в експертів щодо **можливості користування описами архіву**. Тільки третина, а саме 32%, цілком задоволені та поставили 5. Інші 20% проголосували за 4. Ще 12% та 16% опитаних користувачів оцінили цей критерій як 3 і 2 відповідно. У решти 20% був вкрай негативний досвід, який вони оцінили на 1. Середня оцінка становить 3,28.

Трохи кращий стан справ в оцінюванні **компетентності персоналу архіву**. Середнє значення цього критерію знаходиться на рівні 3,96. На відмінно оцінили цю важливу складову 39,29% респондентів, а ще 32,14% — на 4. Середнім, «на трієчку», вважають рівень компетентності персоналу 17,86% експертів, залучених до опитування. Решта опитаних вважають персонал архіву недостатньо професійним.

Щодо оцінки задоволеності **якістю довідкового апарату** результати вийшли наступними. Четверть опитаних швидше задоволені у цьому питанні, а 21,43% виявились цілком незадоволеними. 28,57% вибрали середню оцінку та варіант «важко сказати». Досвід 17,86% дозволив їм оцінити цей критерій максимально. Отже, згідно з підрахунками, середній бал становить 3,11.

КРИТЕРІЙ	2021
Очікування відповіді на запит	4,30
Можливість користування копіювальною технікою	4,19
Можливість користування ноутбуком	4,19
Обслуговування в цілому	4,21
Можливість користування описами архіву	3,28
Компетентність персоналу архіву	3,96

АРХІВИ ОБЛАСНИХ УПРАВЛІНЬ МВС:

Відповіді на запит тут доведеться почекати — 33,33% поставили найнижчу оцінку. 22,22% і 27,78% оцінили на 3 і 4 відповідно. І тільки 16,67% респондентів отримали максимально позитивний досвід та поставили 5. Середня оцінка 2,94.

Не кращий стан справ і з **можливістю користування копіювальною технікою**. 38,89% опитаних мали негативний досвід, а тому поставили мінімальну оцінку. Ще 22,22% вважають, що не все так погано та ставлять 3. За оцінки 4 та 5 проголосувала однакова кількість експертів — 16,67%. Середня ж оцінка становить 2,67 і цього, звісно, недостатньо для комфортної роботи.

Питання **можливості користування власним ноутбуком** показало ще менший рівень задоволеності. Майже половина респондентів, а саме 47,06%, постали перед суттєвими труднощами та оцінили цей критерій мінімально. За оцінки 4 та 5 знову проголосувала однакова кількість, однак цього разу вже 11,76% опитаних. Решта 29,42% вважають подібну можливість середньою. Через такий розподіл голосів середня оцінка виявилася рівною 2,41.

Обслуговуванням в цілому абсолютно задоволені лише 11,11% опитаних. Така ж кількість експертів віддала свої голоси за оцінку 3. Ще третина, а точніше 33,33%, оцінюють обслуговування на 4. За мінімальну оцінку проголосувала найбільша кількість — 38,89%. Середня оцінка показує поточний стан справ та знаходиться на рівні 2,72.

Суттєві труднощі виникають і з **можливістю користування описами архіву**. Більш ніж половина опитаних користувачів (55,56%) вважають поточний стан справ максимально незадовільним. Оцінки 4 та 5 підтримала однакова кількість — 16,67%, а середня оцінка виявилась рівною 2,33 та показує невисокий рівень задоволеності користувачів.

У питанні **компетентності персоналу** отримано наступні результати. На 4 та 5 оцінило 29,41% та 17,65% опитаних відповідно, ще 11,76% експертів поставили 2. 35,29% респондентів абсолютно незадоволені персоналом. Середня оцінка цього критерію не отримала достатньої кількості балів до трійки та складає 2,82.

КРИТЕРІЇ	2021
Очікування відповіді на запит	2,94
Можливість користування копіювальною технікою	2,67
Можливість користування ноутбуком	2,41
Обслуговування в цілому	2,72
Можливість користування описами архіву	2,33
Компетентність персоналу архіву	2,82

Щодо задоволеності **якістю довідкового апарату**, то однакову кількість, а саме по 36% голосів експертів отримали варіанти «зовсім незадоволений» та «важко сказати». Варіанти відповіді «цілком задоволений» та «швидше задоволений» обрали по 12% експертів. Середній бал становить 2,6.

ГДА СЗРУ:

Охочим попрацювати з матеріалами, які зберігаються тут, потрібно запастись терпінням. Адже половина з опитаних незадоволені швидкістю відповіді на запит: 50% обрали найнижчу оцінку. 21,43%, оцінюючий цей параметр, вважали трійку заслуженою. 4 поставили 14,29% експертів, які взяли участь в опитуванні. В середньому цей показник оцінено як 2,21 і це найнижчий результат серед всіх архівів.

Можливість користування копіювальною технікою тут досить плачевна: 76,92% опитаних відзначили її як мінімальну. За 3, 4 та 5 проголосувала однакова кількість експертів, а саме 7,69%. Як наслідок, середня оцінка становить 1,69 і також є найнижчим результатом серед архівних установ.

Не кращі тут справи й щодо **умов роботи з власним ноутбуком**. Більшість, а саме 69,23% обрали мінімальну оцінку для цієї можливості. 15,38% відзначили рівень як середній та поставили 3. Однакова кількість (7,69%) проголосувала за варіанти 4 та 5. В середньому цей показник становить 1,85 і, хоч не є найнижчим, однак досить далеким від комфортного.

Серед опитаних 42,86% виявилися незадоволеними **обслуговуванням в цілому**. За 2 та 3 віддали голоси 14,29% і 28,57% відповідно. Хорошим та відмінним обслуговування визнала однакова кількість користувачів — по 7,14%. Середня оцінка цього показника з досвіду експертів становить 2,21.

Також абсолютно негативне враження залишилося у більшості опитаних від **можливості користування описами архіву**. Аж 85,72% постали перед максимальними труднощами та залишились вкрай незадоволеними. Решта голосів розподілилося за варіанти 3 та 5 по 7,14% за кожен з варіантів. У результаті середня оцінка відзначена на рівні 1,43 та є найнижчим показником серед всіх архівів.

Натомість трохи кращий стан справ з **компетентністю персоналу**. 46,16% респондентів вважають поточний рівень зусиль вартим оцінки 3. Інші ж 30,77% обрали найнижчу оцінку. За решту варіантів голоси розподілилися рівномірно, по 7,69% за кожен з них. Отже, згідно з результата-

ми, середній рівень компетентності працівників архіву оцінено як 2,54, що теж є одним з найгірших показників серед інших архівних установ.

Більшість експертів залишилися цілком незадоволеними **якістю довідкового апарату** в цьому архіві та 45% експертів обрали саме цей варіант. Ще чверть вважають себе швидше незадоволеними, а 20% оцінили поточний стан як середній та вибрали варіант «важко сказати». Решта були «цілком задоволеними» та «швидше задоволеними», по 5% за кожен з варіантів. Середня оцінка цього критерію становить 2.

КРИТЕРІЇ	2021
Очікування відповіді на запит	2,21
Можливість користування копіювальною технікою	1,69
Можливість користування ноутбуком	1,85
Обслуговування в цілому	2,21
Можливість користування описами архіву	1,43
Компетентність персоналу архіву	2,54

ГАЛУЗЕВИЙ ДЕРЖАВНИЙ АРХІВ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ:

Проаналізувавши відповіді респондентів щодо **очікування відповіді на запит**, бачимо наступний розподіл. 40% достатньо задоволені швидкістю та поставили цьому критерію оцінку 4. Досвід 30% свідчить, що оперативність у наданні відповіді бажає кращого й оцінили її найнижчим балом. 20% оцінили цей пункт на 3 і тільки 10% отримали відповіді на свій запит достатньо швидко, щоб поставити максимум. Середня оцінка дорівнює 3.

Можливість користування копіювальною технікою 40% оцінюють як мінімальну, 30% вважають хорошою і вибрали оцінку 4. За варіанти 2 та 3 проголосувало 10% та 20% відповідно. Середній показник є на рівні 2,4.

У 50% респондентів виникли максимальні труднощі з **можливістю скористатись власним ноутбуком** при роботі з архівними джерелами, а 40% вважають її хорошою та обирають оцінку 4. Решта 10% цей критерій оцінили на 3. Середнє значення, як і в попередньому питанні, становить 2,4.

Питання **обслуговування** в цілому показує цікавий розподіл відповідей респондентів. 40% відзначають цей аспект як достатній для оцінки

4. Таку ж кількість голосів віддали за максимально негативний досвід на рівні 1. А ще по 10% проголосувало за варіанти з оцінками 2 та 3. Середня оцінка цього критерію 2,5.

На питання про **можливість користування описами архіву** 60,00% опитаних відповіли вкрай негативно. 30% експертів частково задоволені поточним станом і вони обрали варіант 3. І тільки 10% користувачів отримали бажаний сервіс на максимально хорошому рівні. Згідно з підрахунками, в середньому вищезгадана можливість оцінена на 2.

Компетентність персоналу архіву теж викликає різне враження. 30—ма відсотками відзначено варіанти як з хорошим рівнем, так і з незадовільним. Ще по 10% опитаних поставили оцінки 2 та 5, а решта 20% вибрали оцінку 3. У середньому рівень компетентності оцінено на рівні 2,8.

Наступне питання стосувалось задоволеності **якістю довідкового апарату**. 42,86% опитаних експертів оцінили поточний стан як середній, обравши варіант «важко сказати». 35,71% вважають себе незадоволеними. Решта варіантів були підтримані однаковою кількістю голосів, а середній бал критерію становить 2,43.

КРИТЕРІЇ	2021
Очікування відповіді на запит	3,00
Можливість користування копіювальною технікою	2,40
Можливість користування ноутбуком	2,40
Обслуговування в цілому	2,50
Можливість користування описами архіву	2,00
Компетентність персоналу архіву	2,80

ГАЛУЗЕВИЙ ДЕРЖАВНИЙ АРХІВ МІНІСТЕРСТВА ОБОРОНИ УКРАЇНИ:

Третина експертів отримала максимально негативний досвід з **очікуванням відповіді на запит** — 33,33% поставили найнижчий бал цьому критерію. Натомість 26,68% визначили його вартим 4. Решта голосів розподілилось рівномірно по 13,33% за кожен з варіантів. Середня оцінка знаходиться на рівні 2,73.

Можливість користування копіювальною технікою тут теж відзначена більшістю як мінімальна. 61,54% опитаних проголосували за найнижчий бал. Частина експертів, а саме 23,08%, виявились задоволеними на 4 у

цьому питанні. Однакова кількість (7,69%) вважають найбільш справедливими варіанти 3 та 5 балів. В середньому таку можливість оцінено на 2,15.

Практично аналогічна ситуація з **можливістю користуватись власним ноутбуком**. 58,33% мали максимальні труднощі з цим при роботі в архіві. Чверть опитаних оцінили цей пункт на 4, а за 3 та 5 балів знову проголосувала однакова кількість експертів (по 8,33%). Середній показник цього критерію 2,25 бали.

Обслуговуванням в цілому повністю незадоволені 38,46% опитаних користувачів. Хорошим, на 4, виявилось обслуговування для 23,08% експертів. А ще по 15,38% вибрали оцінки 2 та 3. Середня оцінка цього критерію складає 2,46.

За відгуками 61,54% експертів **можливість користування описами архіву** оцінена як мінімальна. 15,39% респондентів оцінили її на 2 бали. Розподіл решти голосів рівномірний та становить 7,69% за оцінки 3, 4 та 5. Середній показник — 1,85.

На питання **компетентності персоналу** архіву експерти відповіли наступним чином. 42,86% вважають ситуацію цілком неприйнятною, а ще 28,57% оцінили на 3. Хороший досвід був у 21,43%, а максимальним балом відзначають цей показник 7,14% опитаних. Середнє ж значення становить 2,50.

Третина опитаних експертів залишилися зовсім незадоволеними **якістю довідкового апарату**. Ще 44,44% оцінили її як середню, а інші 11,11% вважають себе швидше незадоволеними у цьому питанні. За варіанти «цілком задоволений» та «швидше задоволений» віддала голоси однакова кількість респондентів — по 5,56% за кожен. Середня оцінка становить 2,39.

КРИТЕРІЇ	2021
Очікування відповіді на запит	2,73
Можливість користування копіювальною технікою	2,15
Можливість користування ноутбуком	2,25
Обслуговування в цілому	2,46
Можливість користування описами архіву	1,85
Компетентність персоналу архіву	2,50

ГАЛУЗЕВИЙ ДЕРЖАВНИЙ АРХІВ МІНІСТЕРСТВА ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ У СФЕРІ ВИКОНАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПОКАРАНЬ ТА ПРОБАЦІЇ:

Експертам було запропоновано оцінити свій **досвід очікування відповіді на запит**. Найбільша кількість, 40% опитаних, вважають його неприйнятним на рівні 1 бала. Очікування 30% та 20% респондентів відзначено середнім (3) та хорошим (4) балами відповідно. Максимально задоволеними вважають себе 10,00% з опитаних користувачів. Як наслідок, середня оцінка цього показника становить 2,60.

Можливість користування копіювальною технікою тут суттєво обмежена на думку 60,00% опитаних, які поставили 1 бал цьому показнику. 30,00% відзначили можливість як хорошу та вибрали варіант «4 бали». Досвід решти 10% експертів показав оцінку 3 в цьому питанні. В середньому цей критерій був оцінений на 2,10 бали за результатами опитування.

Також голоси більшості опитаних користувачів, а саме 60,00%, показують максимально негативний досвід у питанні **можливості користування власним ноутбуком** у стінах архіву. Натомість 20,00% стверджують, що умови для роботи з ним тут хороші, а ще по 10% голосів отримали варіанти з максимальним балом та 3. Середня оцінка цього параметру становить 2,20.

Щодо **обслуговування** в цілому, то 50,00% респондентів оцінили його найнижчою оцінкою. Трохи менше третини — 30% вважають ситуацію хорошою у цьому аспекті. По 10% опитаних вибрали варіанти 2 та 3 бали. Середня оцінка обслуговування в цілому складає 2,20.

Наступне питання стосувалось **можливості користування описами архіву**. Негативна тенденція тут зберігається: 60,00% опитаних вважають умови для цього мінімальними. На 2 та 3 бали оцінили свій досвід однакова кількість респондентів (по 10%). У решти 20,00% суттєвих труднощів не було і вони оцінили таку можливість на 4. Середній бал становить 1,90.

18,18% опитаних відзначили високий рівень **компетентності персоналу архіву**, а 27,27% вважають його хорошим. Відповіді ще 36,36% стверджують, що ситуація максимально плачевна та оцінюють цей критерій на 1. Решта голосів було віддано за компетентність на рівні 3 балів з 5 можливих. Середня оцінка цього показника трішки не дотягує до 3 та становить 2,91.

Більш ніж половина опитаних експертів, а саме 57,13%, оцінили свою

задоволеність якістю довідкового апарату посередньо. А 35,71% залишились незадоволеними. Решта голосів була віддана за варіант «цілком задоволений». Середній бал становить 2,43.

КРИТЕРІЇ	2021
Очікування відповіді на запит	2,60
Можливість користування копіювальною технікою	2,10
Можливість користування ноутбуком	2,20
Обслуговування в цілому	2,20
Можливість користування описами архіву	1,90
Компетентність персоналу архіву	2,91

УМОВИ РОБОТИ В АРХІВАХ ЗАГАЛОМ ЗА ПЕРІОД З 1999 ПО 2004 РОКИ

В опитуванні також запропоновано зробити оцінку покращення/погіршення умов роботи дослідників за 3—и бальною шкалою, де 1 — погіршувалися, 2 — не змінювалися, 3 — покращувалися. До уваги бралися періоди 1999-2015 та 2015-2021.

Ситуація щодо архівів загалом показує наступний розподіл.

1999-2015

Трохи менше половини, а саме 48,78% експертів вважають, що ситуація не змінилася. Інші 31,71% вбачають покращення у цих процесів, а решта 19,51% навпаки вважають, що умови погіршилися.

2015-2021

Оцінка експертами цього періоду демонструє позитивні зміни. Вже 88,10% опитаних відзначають покращення умов. Решта вважають, що умови не змінилися.

№	НАЗВА ОРГАНІЗАЦІЇ	1999-2015	2015-2021
—	АРХІВИ ЗАГАЛОМ	2,12	2,88
1	ГДА СБУ	2,34	2,95
2	ГДА МВС	1,81	1,95
3	ЦДАВО	2,32	2,72
4	ЦДАГО	2,16	2,51
5	ДАО	1,93	2,52
6	АУСБУ	1,92	2,65
7	АУМВС	1,69	2,16
8	ГДА СЗРУ	1,60	2,00
9	ГДА ПрСУ	1,55	1,82
10	ГДА МОУ	1,62	1,93
11	ГДА МЮ	1,60	1,82

Загалом, можна констатувати позитивний поступ у розвитку архівних інституцій, навіть серед тих, які отримали низькі експертні оцінки.

ГДА СБУ:**1999-2015**

За варіанти, що умови «покращились» і «не змінювались» висловились рівномірно по 44,74% опитаних.

2015-2021

Абсолютна більшість опитаних експертів, а саме 95,12% відзначили позитивні зміни.

ГДА МВС:**1999-2015**

61,9% не побачили жодних змін в цей період, ще 28,57% відзначили тенденцію до погіршення.

2015-2021

А 59,09% опитаних вважають, що ситуація не змінювалась. Інші 22,73% побачили погіршення умов. Решта проголосували за те, що умови покращилися.

ЦДАВО:**1999-2015**

Рівно половина експертів вважають, що в цей період жодних змін не відбулось. Ще 41,18% відзначають, що ситуація покращилася.

2015-2021

Вже 72,22% опитаних проголосували за варіант, що «умови роботи покращувалися». Решта вважає, що жодних змін не відбувалося.

ЦДАГО:**1999-2015**

47,37% респондентів віддали голоси за те, що в цей період жодних змін не відбувалося. Ще 34,21% помітили покращення умов.

2015-2021

За варіант, що «умови роботи покращилися» проголосували 58,97% експертів. Решта вважає, що жодних змін не відбувалося. Ще третина стверджує, що змін в цей період не було.

ДЕРЖАВНІ АРХІВИ ОБЛАСТЕЙ**1999-2015**

66,67% вважають, що покращення чи погіршення умов в цей період не відбувалося. Ще 20% зіткнулись з погіршенням умов.

2015-2021

60,61% опитаних відзначають суттєве покращення умов в цей період. Ще 30,30% стверджують, що змін в умовах роботи не було.

АРХІВИ ОБЛАСНИХ УПРАВЛІНЬ СБУ**1999-2015**

Три чверті респондентів вибрали варіант, що «умови не змінювалися». Досвід ще 16,67% свідчить про тенденцію до погіршення.

2015-2021

65,22% опитаних помітили суттєве покращення умов роботи в архіві в цей період. Решта вважають, що умови залишилися без змін.

АРХІВИ ОБЛАСНИХ УПРАВЛІНЬ МВС**1999-2015**

На думку 68,75%, у вказаний період ситуація з умовами роботи залишалась сталою. Решта голосів було віддано за варіант «умови погіршувались».

2015-2021

Більш ніж половина, а саме 52,63% опитаних говорять, що умови залишалися без змін. Ще 31,58% помітили суттєве покращення ситуації.

ЦДАВО:**1999-2015**

Рівно половина експертів вважають, що в цей період жодних змін не відбулось. Ще 41,18% відзначають, що ситуація покращилася.

2015-2021

Вже 72,22% опитаних проголосували за варіант, що «умови роботи покращувалися». Решта вважає, що жодних змін не відбувалося.

ГДА СЗРУ**1999-2015**

За цей період голоси розподілились між варіантами «жодних змін не відбувалося» та «умови погіршилися». За ці варіанти проголосували 60% та 40% відповідно.

2015-2021

Досвід половини опитаних стверджує, що умови роботи протягом цього часу залишалися незмінними. Ситуація покращувалася та погіршувалася для 25% в кожному випадку.

ГАЛУЗЕВИЙ ДЕРЖАВНИЙ АРХІВ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ**1999-2015**

54,55% не помічають жодної тенденції за цей період. Решта виступають за погіршення умов.

2015-2021

Найбільше голосів (45,45%) набрав варіант «умови не змінювалися». Ситуація покращувалась для 18,18%. Решта вважає, що умови погіршувались.

ГАЛУЗЕВИЙ ДЕРЖАВНИЙ АРХІВ МІНІСТЕРСТВА ОБОРОНИ УКРАЇНИ (КИЇВ, ЛЬВІВ, ОДЕСА)

1999-2015

Однакову кількість відсотків (46,15%) експерти віддали варіантам відповіді, що «умови не змінювалися» та «умови погіршилися».

2015-2021

28,57% опитаних говорять про тенденцію до покращення умов роботи протягом цього часу. За кожен з решти варіантів проголосувала однакова кількість експертів — 35,71%.

ГАЛУЗЕВИЙ ДЕРЖАВНИЙ АРХІВ МІНІСТЕРСТВА ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ У СФЕРІ ВИКОНАННЯ КРИМІНАЛЬ- НИХ ПОКАРАНЬ ТА ПРОБАЦІЇ (КИЇВ ТА РЕГІОНИ)

1999-2015

Рівно половина експертів стверджує про погіршення умов. Ще 40% переконані, що жодних змін не було.

2015-2021

45,45% респондентів не помітили жодних змін за вказаний період. Ще 36,36% вважають, що працювати в архівах в цей період ставало значно гірше. Досвід решти експертів був позитивним.

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРЕПОНИ ПРИ ДОСТУПІ ДО АРХІВІВ

Наступний блок питань стосувався основних проблеми та перепон, з якими стикаються дослідники, працюючи в архівних установах:

1. 58,82% — недостатнє фінансування архівів. У минулому опитуванні з цією проблемою стикалися практично 52,2% експертів.
2. 52,94% — невідповідність архівів сучасним стандартам роботи з користувачами (графік, комфортність, довідковий апарат, видача документів). У 2015 році цей варіант відповіді обрало 52,2%. Як бачимо, відсоток експертів, які вказують на цю проблему практично однаковий, що у 2021 році, що у 2015.
3. 41,18% — відсутність електронних версій архівних документів. У минулому опитуванні трохи більший відсоток експертів стикався із цією проблемою, таких було 53,7%.
4. 29,41% — закритість архівів, обмеження в доступі до окремих справ. Порівнюючи результати останнього опитування із 2015 роком, то бачимо, що тут ситуацію покращилася, бо в минулому 52,2% стикалися із цією перепону.
5. 29,41% — бюрократичні перепони. У 2015 році 47,8% експертів зазначили, що стикалися із бюрократичними перепонами. Як бачимо, відсоток тих, хто зустрічався з такими перепонами, зменшився.
6. 27,45% — обмеження можливостей копіювання документів (заборона користування власними технічними засобами та висока ціна за копіювання).
7. 15,69% — недосконалість, двозначність законодавства. У минулому опитуванні із цією проблемою стикалися 31,3% опитаних експертів. Бачимо, що за останніх шість років ситуація у сфері архівного законодавства покращилася.
8. 13,73% — необізнаність громадян про їхні права на доступ до архівної інформації. Варто зазначити, що у порівнянні з минулим опитуванням ситуація тут покращилася: у 2015 році з цією проблемою стикалися 25,4% експертів.
9. 5,88% — низький рівень професіоналізму персоналу архіву. У 2015 році низький рівень професіоналізму відзначають як проблему 11,9% респондентів. Отже, бачимо покращення і в цій сфері.

Варіант відповіді, що проблем та перепон при доступі до архівів немає обрали 3,92% експертів.

7,84% дослідників зазначили також варіант «інші перепони», серед яких фігурують такі варіанти, як «відсутність довідкового апарату в електронній формі», «відсутність можливості в державних архівах замовити потрібні справи дистанційно (електронною поштою)», «оцифрування описів фондів і доступ до них на сайті архіву суттєво б спростив пошук потрібних справ».

КРИТЕРІЇ	2011	2015	2021
Закритість архівів, обмеження в доступі до окремих справ	57,1	52,2	29,4
Бюрократичні перепони	14,3	47,8	29,4
Невідповідність архівів сучасним стандартам роботи із користувачами (графік, комфортність, довідковий апарат, видача документів)	46,4	52,2	52,9
Недостатнє фінансування архівіві	3,6	52,2	52,8
Необізнаність громадян про їхні права на доступ до архівної інформації	17,9	25,4	13,7
Обмеження можливостей копіювання документів (заборона користування власними технічними засобами та висока ціна за копіювання)	32,1	77,6	27,5
Низький рівень професіоналізму персоналу архіву	25	11,9	5,9
Недосконалість, двозначність законодавства	10,7	31,3	15,7
Відсутність електронних версій архівних документів	3,6	53,7	41,2
Немає	3,6	0	3,6
інше	—	3,0	7,8

Порівняння результатів відповідей на питання щодо проблем та перепон у доступі до архівів засвідчує поступове покращення у більшості питань. Разом з тим зростає оцінка недостатнього фінансування архівних установ та їх невідповідності сучасним стандартам роботи як проблеми для роботи дослідників.

ОТРИМАННЯ ВІДПОВІДІ НА НАДІСЛАНІ В АРХІВ ЗАПИТИ:

У більшості випадків експерти отримували відповіді на надіслані запити в архів: про це зазначають 54% опитаних експертів. У минулому опитуванні таких було 35,8%, тому бачимо тенденцію до покращення ситуації із надсиланням відповідей на запити респондентів. 42% опитаних отримували відповіді на свої запити у більшості випадків. Якщо ж порівняємо з опитуванням, яке проводилося у 2015 році, то бачимо, що 52,2% респондентів отримували відповіді на свої запити у більшості випадків. Хорошим індикатором стану справ в архівній сфері є те, що жоден з експертів не обрав варіант відповіді, що відповіді на запити не надходили взагалі. Незначний відсоток набрали варіанти про те, що відповіді приходили, але в меншості випадків або приходили лише в половині випадків (по 2% кожен із варіантів).

КРИТЕРІЇ	2011	2015	2021
Так, завжди	40	35	54
Так, в більшості випадків	48	52	42
Відповіді приходили приблизно в половині випадків	4	5	2
Так, але в меншості випадків	8	5	2
Ні, відповідей не отримував	0	3	0

ЧАС ОЧІКУВАННЯ ВІДПОВІДІ НА НАДІСЛАНІЙ ЗАПИТ:

Від двох тижнів до місяця очікують відповіді на запит 64% опитаних експертів. У опитуванні, 2015 року таких було 70,1%. До двох тижнів очікують відповіді на запит 32% експертів, а в минулому опитуванні — 22,4%. Понад місяць очікують на відповідь на запит 4% респондентів. Опитування 2015 року виявило, що 7,5% респондентам довелося понад місяць чекати відповіді на запит.

КРИТЕРІЇ	2011	2015	2021
До двох тижнів	24,0	22,4	32,0
Від двох тижнів до місяця	60,0	70,1	64,0
Понад місяць	16,0	7,5	4,0

РІВЕНЬ ЗАДОВОЛЕНОСТІ ТЕРМІНОМ ОЧІКУВАННЯ ВІД МОМЕНТУ ЗАПИТУ ДО ОТРИМАННЯ ВІДПОВІДІ В ЧИТАЛЬНОМУ ЗАЛІ:

52% експертів обрали відповідь «скоріше так, ніж ні». Практично така ж ситуація із цим варіантом відповіді була у 2015 році, коли його обрали 52,2% експертів. Цілком задоволені оперативністю роботи архіву 32% респондентів, у минулому опитуванні таких було 10,8%. Важко визначитись із відповіддю на це питання було 10% опитуваних, а у 2015 році вагалися із відповіддю 12,3%. Варіант «Скоріше ні, ніж так» обрали 4%, а в минулому опитуванні цей варіант обрали 23,1% респондентів.

КРИТЕРІЇ	2011	2015	2021
Так	22,3	10,8	32,0
Скоріше так, ніж ні	37	52,3	52,0
Важко визначити	0	12,3	10,0
Скоріше ні, ніж так	40,7	23,1	4,0
Ні	0	1,5	2,0

ВИЧЕРПНІСТЬ ТА ЗАДОВІЛЬНІСТЬ ВІДПОВІДЕЙ НА ЗАПИТИ:

42% експертів вважають відповіді на запити «скоріше задовільними, ніж ні». У минулому опитуванні таких було 50% опитаних. Ще 28% респондентів переконані, що відповіді на запити є «цілком задовільними», а у 2015 році цю відповідь обрало всього лиш 8,1%. Складно визначитись (варіант «50 на 50») для 30% експертів, а в минулому таких було на 37,1%. Ніхто з експертів не обрав варіанти відповідей «скоріше не задовільними» та «Абсолютно не задовільними».

КРИТЕРІЇ	2011	2015	2021
Цілком задовільними	8,0	8,1	28,0
Скоріше задовільними ніж ні	32,0	50,0	42,0
50 на 50	44,0	37,1	30,0
Скоріше не задовільними	16,0	3,2	0,0
Абсолютно не задовільними	0,0	1,6	0,0

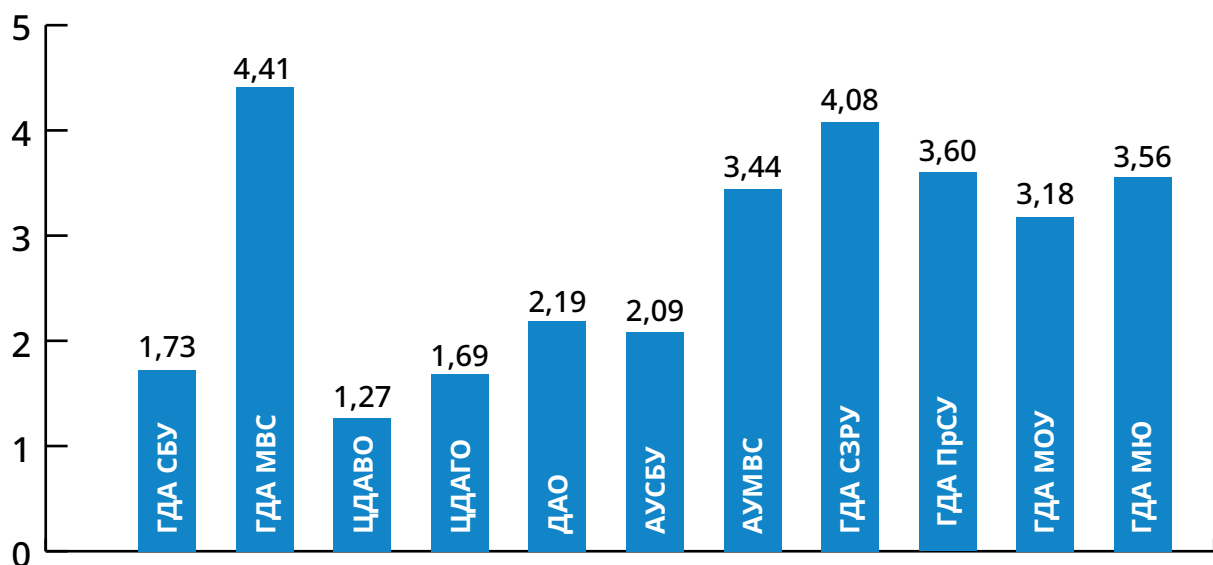
ОБМЕЖЕННЯ ДОСТУПУ ДО ІНФОРМАЦІЇ

Стикались із випадками обмеження у доступі до інформації загалом 68% експертів. У 2015 році частка тих, хто стикався із такими випадками була більшою та складала 79,1%.

КРИТЕРІЇ	2011	2015	2021
Так	86,2	79,1	68,0
Ні	13,8	20,9	32,0

Середньозважені оцінки частоти випадків обмеження в доступі до інформації засвідчило, що найбільше таких випадків було зазначено експертами у галузевих архівах МВС та СЗР, відповідно 4,41 та 4,08. Найкраще ситуація (найменша оцінка частоти випадків обмеження доступу) було зазначено щодо ЦДАВО, ЦДАГО, та ГДА СБУ.

ЧАСТОТА ВИПАДКІВ В ОБМЕЖЕННІ В ДОСТУПІ ДО ІНФОРМАЦІЇ

ГДА СБУ: доволі часто — 3,33%, не дуже часто — 13,33 %, доволі рідко — 36,67%.

ГДА МВС: дуже часто — 52,94%, доволі часто — 35,29%, не дуже часто — 11,76%.

ЦДАВО: не дуже часто — 4,55%, доволі рідко — 18,18 %.

ЦДАГО: дуже часто — 3,85%, доволі часто — 3,85%, не дуже часто — 7,69%, доволі рідко — 26,92 %.

Місцеві державні архівні установи: 15,52% — доволі рідко, 48,15% — не дуже часто, доволі часто — 11,11 %.

Архіви обласних управлінь СБУ: 59,09% — доволі рідко, 18,18% — не дуже часто, 4,55 — доволі часто.

Архіви обласних управлінь МВС: 25% — дуже часто, 37,5% — доволі часто, 12,5% — не дуже часто, 6,25% — доволі рідко.

ГДА СЗРУ: 50% — дуже часто, 33,33% — доволі часто, 8,33% — доволі рідко.

Галузевий державний архів Прикордонної служби: 30% — дуже часто, 20% — доволі часто, 30% — не дуже часто, 20% — доволі рідко.

Галузевий державний архів Міністерства оборони України: 27,27% — дуже часто, 9,09% — доволі часто, 36,36% — не дуже часто, 9,09% — доволі рідко.

Галузевий державний архів Міністерства юстиції України у сфері виконання кримінальних покарань та пробації: 33,33% — дуже часто, 22,22% — доволі часто, 22,22% — не дуже часто, 11,11% — доволі рідко.

ПОЯСНЕННЯ ВІДМОВ У ДОСТУПІ ДО ІНФОРМАЦІЇ

Надання аргументованого пояснення у випадку відмови на доступ до потрібної інформації: 43,75% експертів отримували його у більшості випадків, 21,88% зазначають, що отримували такі пояснення, але це були поодинокі випадки. Так, завжди отримували аргументовані пояснення 18,75%, а ще 15,63% не отримували взагалі пояснень щодо відмов у доступі. Якщо ж порівнювати із результатами, які ми отримали у 2015 році, то

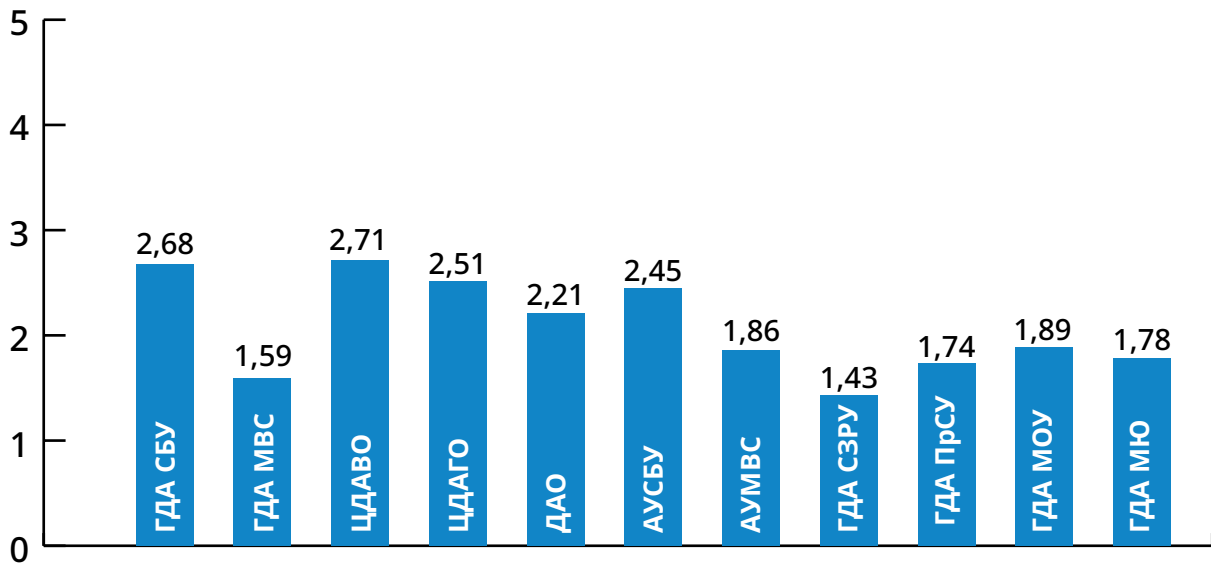
КРИТЕРІЇ	2011	2015	2021
Так, завжди	12,0	12,0	18,7
Так, для більшості випадків	32,0	46,0	43,8
Так, але це був поодинокий випадок	44,0	24,0	21,9
Ні, не отримував	12,0	18,0	15,6

У порівнянні з результатами попередніх експертних оцінювань з наданням аргументованого пояснення ситуація також покращилася.

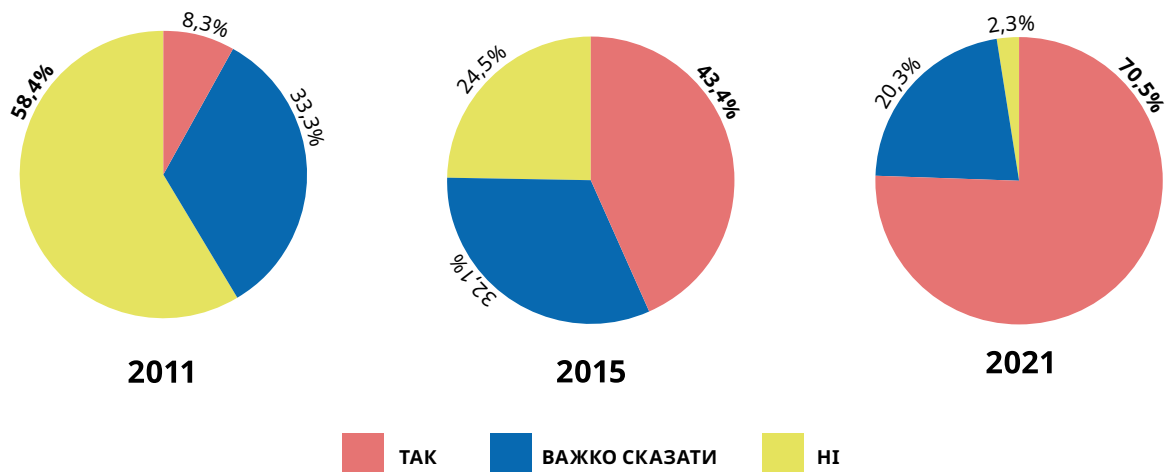
РІВНІСТЬ УМОВ РОБИТИ ДОСЛІДНИКІВ В АРХІВНИХ УСТАНОВАХ:

Середньозважені оцінки експертів за трибальною шкалою (від 1 до 3, де 1 — відсутні рівні умови, а 3 — всі дослідники у рівних умовах) засвідчило найкращу ситуацію в центральних державних архівах, ГДА СБУ та його регіональних архівах, а також державних архівах областей.

РІВНІСТЬ УМОВ РОБОТИ

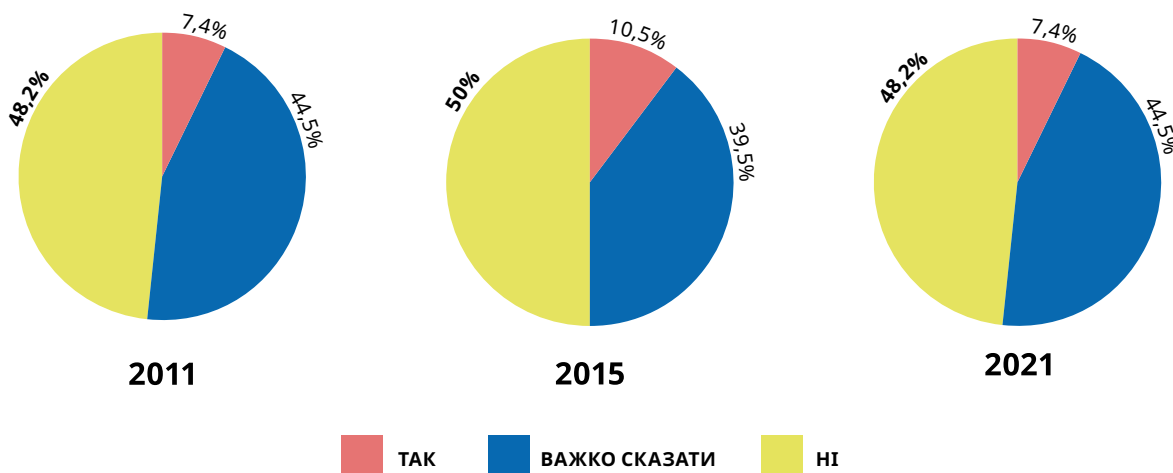

ГДА СБУ: 70,45% експертів вважають, що в цьому архіві створені рівні умови для роботи дослідників, 27,27% вагаються із відповіддю, а 2,27% переконані, що рівні умови для дослідників не забезпеченні. З часу останнього опитування, яке проводилося у 2015 році, ситуація із рівністю умов роботи в цьому архіві суттєво покращилася. У минулому тих, хто вважає, що для всіх дослідників умови доступу були рівними 43,4%, важко визначитись із відповіддю було для 32,1% опитаних, 24,5% не вважали умови роботи в архіві рівними для всіх дослідників.

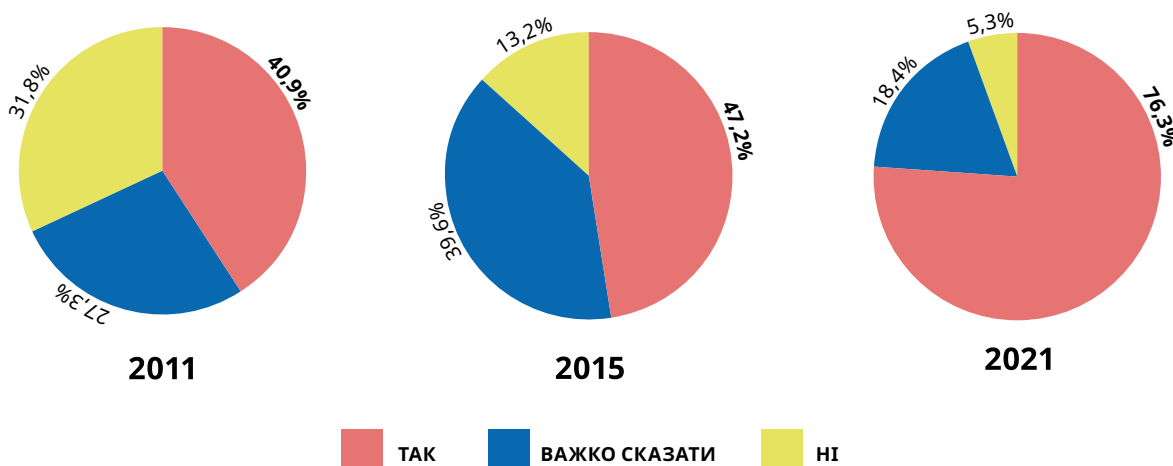

ГДА МВС: 48,15% респондентів переконані, що тут немає рівних умов для всіх дослідників, ще 44,44% обрали варіант відповіді "важко сказати" і лише 7,41% вважають, що для дослідників є рівні умови в доступі до архіву. Доволі схожі результати були отримані у 2015 році у відповідях експертів на це запитання. Половина (50%) експертів говорять, що принцип рівності умов роботи в архівах недотриманий для всіх дослідників. Важко

відповісти на це питання було 39,5%. Стосовно забезпечення рівності умов висловились 10,5% респондентів.

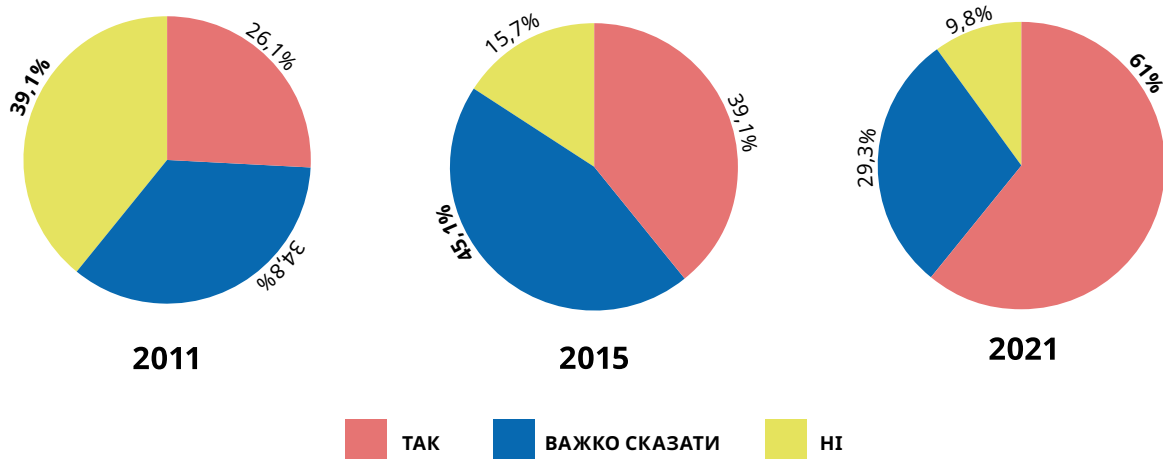

ЦДАВО: на думку 76,32% експертів у цьому архіві забезпечені рівні умови для всіх дослідників, 18,42% обрали варіант відповіді “важко сказати” та ще 5,26% респондентів кажуть, що умови роботи не є рівними для всіх. Якщо порівнювати результати із минулим опитуванням, то бачимо значне покращення в умовах рівності роботи для всіх дослідників. У 2015 році 47,2% респондентів вважали умови рівними для всіх дослідників, важко визначитись щодо цього питання 39,6% та 13,2% були переконані, що умови не є рівними для всіх дослідників.

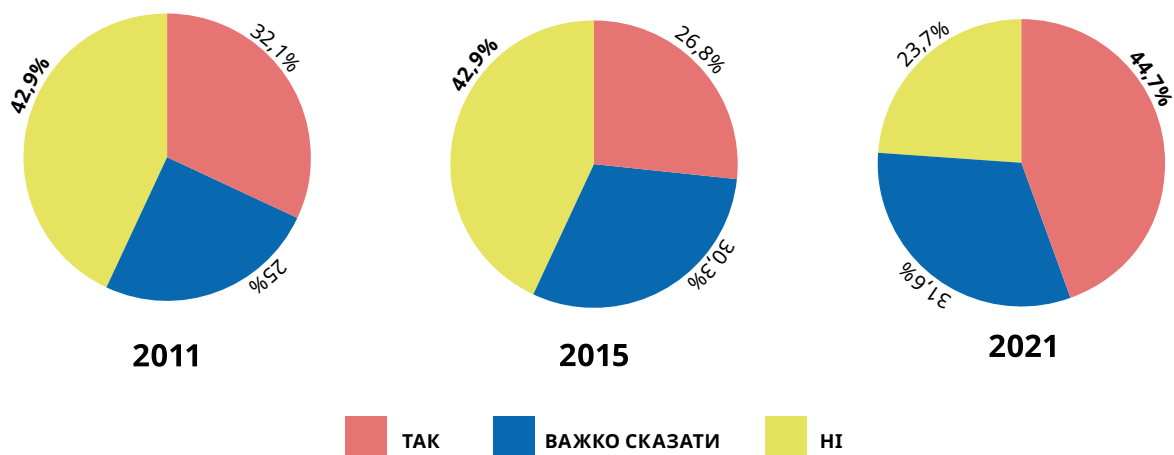

ЦДАГО: переважна більшість опитаних експертів (60,98%) вважають, що в цьому архіві дотримуються принципу рівності роботи для всіх дослідників, 29,27% було важко визначити із відповіддю та ще 9,76% переконані, що рівних умов для всіх дослідників немає. Варто зазначити, що порівнюючи минулі результати, можемо бачити покращення умов рівно-

сті в доступі до архіву в порівнянні з минулим опитуванням. У 2015 році 39,2% були переконані в рівності умов, 45,1% мали труднощі з визначенням конкретної оцінки, 15,7% свідчили, що не всі дослідники мають рівні умови доступу та роботи.

Місцеві державні архівні установи: серед опитаних експертів 44,74% вважають, що у місцевих державних архівах створені рівні умови серед дослідників, 31,58% обрали варіант відповіді "важко сказати", а ще 23,68% впевнені, що немає рівних умов для роботи в цих архівах. Якщо порівнювати із результатами опитування у 2015 році, то 26,8% висловились на користь рівності, для 30,4% було важко визначитись, 42,9% вважали умови нерівними. Отже, можемо спостерігати тенденцію до покращення умов рівності роботи дослідників у місцевих архівах.

Архіви обласних управлінь СБУ: 54,55% експертів вважають, що в цих архівах створені рівні умови для роботи дослідників, ще 36,36% не визначилися із відповіддю, а 9,09% переконані, що рівних умов для дослідників немає.

Архіви обласних управлінь МВС: лише 14,29% респондентів переконані, що в цих архівах створені рівні умови для роботи, 57,14% експертів обрали варіант відповіді “важко сказати”, а 28,57% кажуть, що в цих архівах немає рівних умов для роботи.

ГДА СЗРУ: більш ніж половина респондентів (60,87%) вважають, що в цьому архіві немає рівних умов роботи для дослідників і лише 4,35% впевнені, що такі умови створені. Ще 34,78% респондентів не могли визначитися із відповіддю.

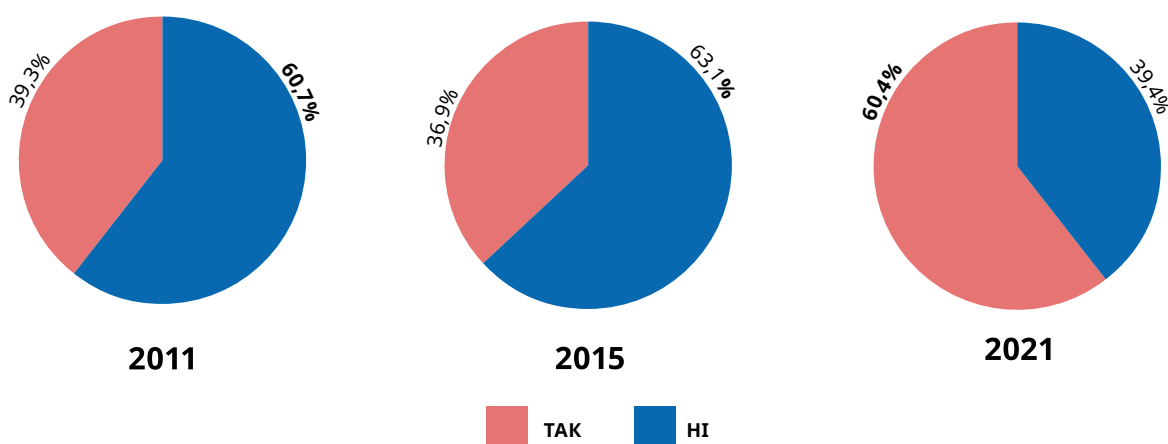
Галузевий державний архів Прикордонної служби: 63,16% експертів не змогли визначитися із відповіддю щодо рівності умов роботи в цьому архіві. Частина експертів — 31,58% переконані, що тут немає рівних умов для дослідників, а 5,26% зазначають, що такі умови є.

Галузевий державний архів Міністерства оборони України: щодо умов рівності в цьому архіві, то 68,42% експертів обрали варіант відповіді “важко сказати”. На думку 21,05% респондентів, рівних умов для дослідників тут немає, а от 10,53% експертів переконані, що такі умови є.

Галузевий державний архів Міністерства юстиції України у сфері виконання кримінальних покарань та пробації: 66,67% респондентів вагалися із відповіддю щодо рівних умов для всіх дослідників, 27,78% переконані, що таких умов немає, а 5,56% вважають, що є рівні умови.

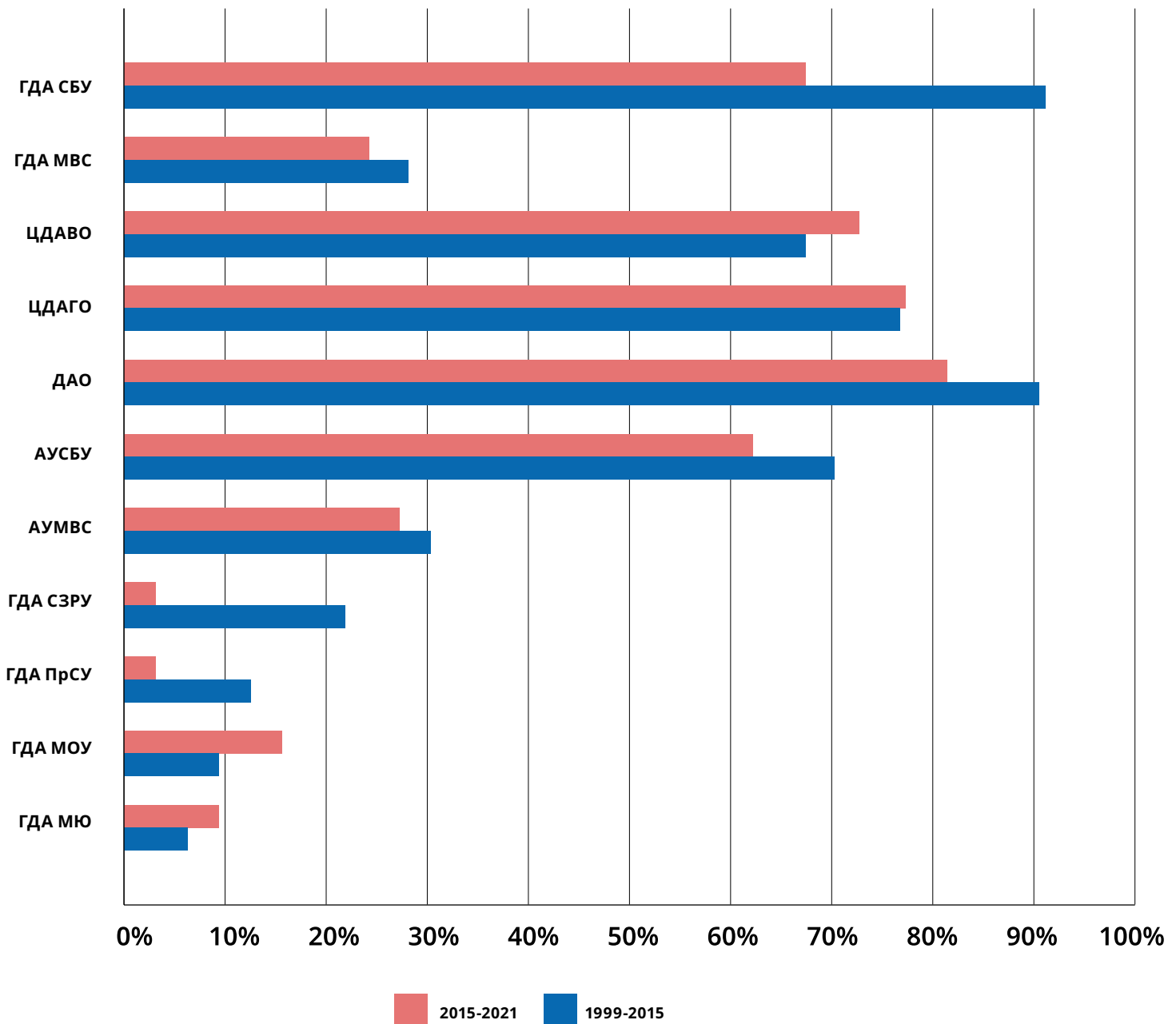
КІЛЬКІСТЬ СПРАВ ДО ОПРАЦЮВАННЯ

Більшість експертів (60,42%) задоволені кількістю справ, які видають одноразово на опрацювання в архівах, а 39,58% є незадоволені цим.

За отриманими результатами бачимо тенденцію до покращення ситуації із задоволеністю кількістю справ, які надаються одноразово для дослідників. У 2015 році 63,1% респондентів були незадоволені кількістю справ, які видають одноразово для опрацювання в архівах, а 36,9% висловились позитивно.

ДОСВІД РОБОТИ ЕКСПЕРТІВ У РІЗНИХ АРХІВАХ В ОКРЕСЛЕНІ ПЕРІОДИ

Оцінка репрезентативності досвіду роботи експертів залучених до опитування засвідчила, що експерти частіше відвідували ГДА СБУ, державні архіви областей, центральні державні архіви та АУ СБУ. Варто зазначити, що впродовж 2015—2021 років у порівнянні з періодом 1991—2015 років суттєво зросла відвідуваність, експертами опитування, ГДА СБУ, ГДА СЗР та ГДА ПрСУ.

ВІДСОТОК ЕКСПЕРТІВ, ЯКІ ПРАЦЮВАЛИ В АРХІВАХ В ОКРЕСЛЕНІ ПЕРІОДИ:

ГДА СБУ:

1999-2015 — 67,39%

2015-2021 — 91,11%

ГДА МВС:

1999-2015 — 24,24%

2015-2021 — 28,13%

ЦДАВО:

1999-2015 — 72,73%

2015-2021 — 67,44%

ЦДАГО:

1999-2015 — 77,27%

2015-2021 — 76,74%

Місцеві державні архівні установи:

1999-2015 — 81,40%

2015-2021 — 90,48%

Архіви обласних управлінь СБУ:

1999-2015 — 62,16%

2015-2021 — 70,27%

Архіви обласних управлінь МВС:

1999-2015 — 27,27%

2015-2021 — 30,30%

ГДА СЗРУ:

1999-2015 — 3,13%

2015-2021 — 21,88%

Галузевий державний архів Прикордонної служби:

1999-2015 — 3,13%

2015-2021 — 12,5%

Галузевий державний архів Міністерства оборони України:

1999-2015 — 15,63%

2015-2021 — 9,38%

Галузевий державний архів Міністерства юстиції України у сфері виконання кримінальних покарань та пробації:

1999-2015 — 9,38%

2015-2021 — 6,25%

МІСЦЕВІ АРХІВНІ ІНСТИТУЦІЇ, У ЯКИХ ПРАЦЮВАЛИ ЕКСПЕРТИ:

Досвід роботи в таких установах мали 40% експертів.

Зокрема серед установ, в яких їм доводилось працювати, експерти назвали:

Державні архіви областей:

1. Вінницької,
2. Волинської,
3. Дніпропетровської,
4. Житомирської,
5. Закарпатської,
6. Запорізької,
7. Івано—Франківської,
8. Київської,
9. Львівської,
10. м. Києва,
11. Одеської,
12. Рівненської,
13. Сумської,
14. Тернопільської,
15. Харківської,
16. Херсонської,
17. Хмельницької,
18. Черкаської,
19. Чернігівської.

Архіви управлінь СБУ у наступних областях:

1. Волинській,
2. Дніпропетровській,
3. Донецькій,
4. Запорізькій,
5. Івано—Франківській,
6. Кіровоградській,
7. Львівській,
8. Миколаївській,
9. Одеській,
10. Сумській,
11. Харківській,
12. Херсонській,
13. Черкаській,
14. Чернігівській.

Архіви управлінь МВС у наступних областях:

1. Волинській,
2. Дніпропетровській,
3. Київській,
4. Одеській,
5. Рівненській,
6. Черкаській.

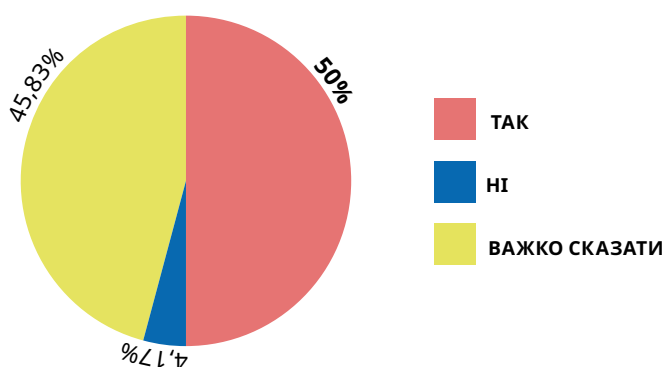
ПІДТРИМКА ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО ДОСТУП ДО АРХІВІВ РЕПРЕСИВНИХ ОРГАНІВ»

Значна частина опитаних експертів підтримують прийняття Закону України “Про доступ до архівів репресивних органів” (93,75%). Ще 4,17% скоріше підтримують, ніж не підтримують і 2,08% вагаються із відповіддю. У минулому опитуванні теж більшість респондентів мали спільне бачення щодо позитивної оцінки дії цього Закону.

Також 91,67% експертів вважають, що прийнятий Закон України «Про доступ до архівів репресивних органів комуністичного тоталітарного режиму 1917-1991 років» сприяє покращенню умов роботи в архівах. Лише 8,33% вагалися із відповіддю на це питання.

ЗАКОНОДАВСТВО ПРО НАЦІОНАЛЬНИЙ АРХІВНИЙ ФОНД

Половина опитаних експертів (50%) вважають, що потрібно оновити законодавство про Національний архівний фонд, ще 45,83% обрали варіант “важко відповісти”, лише 4,17% переконані, що не його не потрібно оновлювати.

Серед конкретних пропозицій щодо оновлення архівного законодавства експерти назвали (далі наводимо цитати):

- Врегулювати питання доступу до інформації, чітко прописати права та обов'язки фондоутворювачів та користувачів.
- Гарантувати безплатне копіювання власними технічними засобами; забезпечити можливість замовлення справ дистанційно та замовлення копіювання (сканування) як платної послуги з адекватною ціною; адаптувати роботу читальних залів для потреб користувачів (щоб не працювали тільки в будні з (9:00 до 17:00)).
- Привести його норми у відповідність до реалій сьогодення.
- Змінити логіку законодавства про НАФ в частині доступу до інформації, а не документа; чіткіше прописати право безплатного копіювання власними технічними засобами; уточнити норми в частині обмеження доступу до інформації про осіб, які на сьогодні вже є померлими.
- Скасувати обмеження на доступ до записів РАЦС та журналів поховань. Дослідники мають право скопіювати відповідні документи в повному обсязі.

- Чіткіше й більш однозначно визначення форми власності на документи при їх передачі.
- Чіткіше викласти такі поняття, як «електронний документ» і «документ в електронній формі».
- Зрозуміліше окреслення завдань оцифрування: чи це лише переведення документа в цифровий формат, чи й наступні етапи, включаючи автоматизацію процесів користування... тощо.
- Визначити, що є об'єктом регулювання законодавства по НАФ: документ, чи інформація (як було зазначено в законопроекті, що подавався, як «зміни»)? Об'єктом має бути документ.
- Врегулювати створення бази даних копій документів всіх українських архівів, для загального доступу через Інтернет.
- Дозволити в усіх архівах безкоштовно копіювати документи.
- Започаткувати компанію з масового оцифрування архівами своїх фондів.
- Максимально спростити доступ до відомчих архівів і архівів спецслужб.
- Розширити можливість доступу до документів в галузевих державних архівах України (Міністерства оборони, Служби зовнішньої розвідки тощо).
- Створити архів, який не буде режимним об'єктом, в якому зберігатимуться справи ГДА та створити філії або дідіталізувати розсекречені справи обласних архівів.
- Посилити відповідальність держави за прискорене оцифрування документів.

АРХІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПАМ'ЯТІ — ГДА УІНП

ОПТИМАЛЬНІ МІСЦЯ ЗБЕРІГАННЯ ДОКУМЕНТІВ РЕ- ПРЕСИВНИХ ОРГАНІВ

На думку експертів, документи репресивних органів, які зараз зберігаються в регіональних архівах Управлінь СБУ та ліквідаційних комісій Управлінь МВС, після їх передачі до Галузевого державного архіву Українського інституту національної пам'яті мають зберігатися:

- 1) Усі документи повинні зберігатися в Києві (ГДА УІНП), доступ до цифрових копій здійснюється через мережу читальних залів у кожному обласному центрі — 41,67%.
- 2) Архівні документи обласних архівів (УСБУ, УМВС, Нацполіції) зберігаються в обласних відділеннях ГДА УІНП — 18.75%.
- 3) Архівні документи зберігаються у регіональних відділеннях ГДА УІНП (на декілька областей створюється єдине регіональне відділення) — 16.67%.
- 4) Усі документи повинні зберігатися в одному місці у Києві (єдине архівне приміщення або цілісний архівний комплекс ГДА УІНП) — 10,42%.
- 5) Ще 12,5% експертів самі визначили варіанти зберігання цих документів (цитуюємо):
  - Документи НАФ мають бути розосередженими, щоби не викликати ризику концентрації (щодо втрати цих документів), але мають бути у віданні ГДА УІНП та його територіальних підрозділів.
  - Залежно від наявності приміщень та фінансування варіант 2 або 4.
  - Варіант 2, але: передача до Києва після оцифрування;
  - Документи зберігаються в областях при наявності загальної електронної бази.
  - Мають зберігатися там, де зберігаються, а в Києві мають бути цифрові копії всіх документів і ті документи, які неналежно зберігаються в областях.

Більшість експертів (72,92%) знають про роботу **Консультаційного центру з пошуку інформації про репресованих при ГДА УІНП**, трохи більше чверті не знали про його роботу — 27,08%.

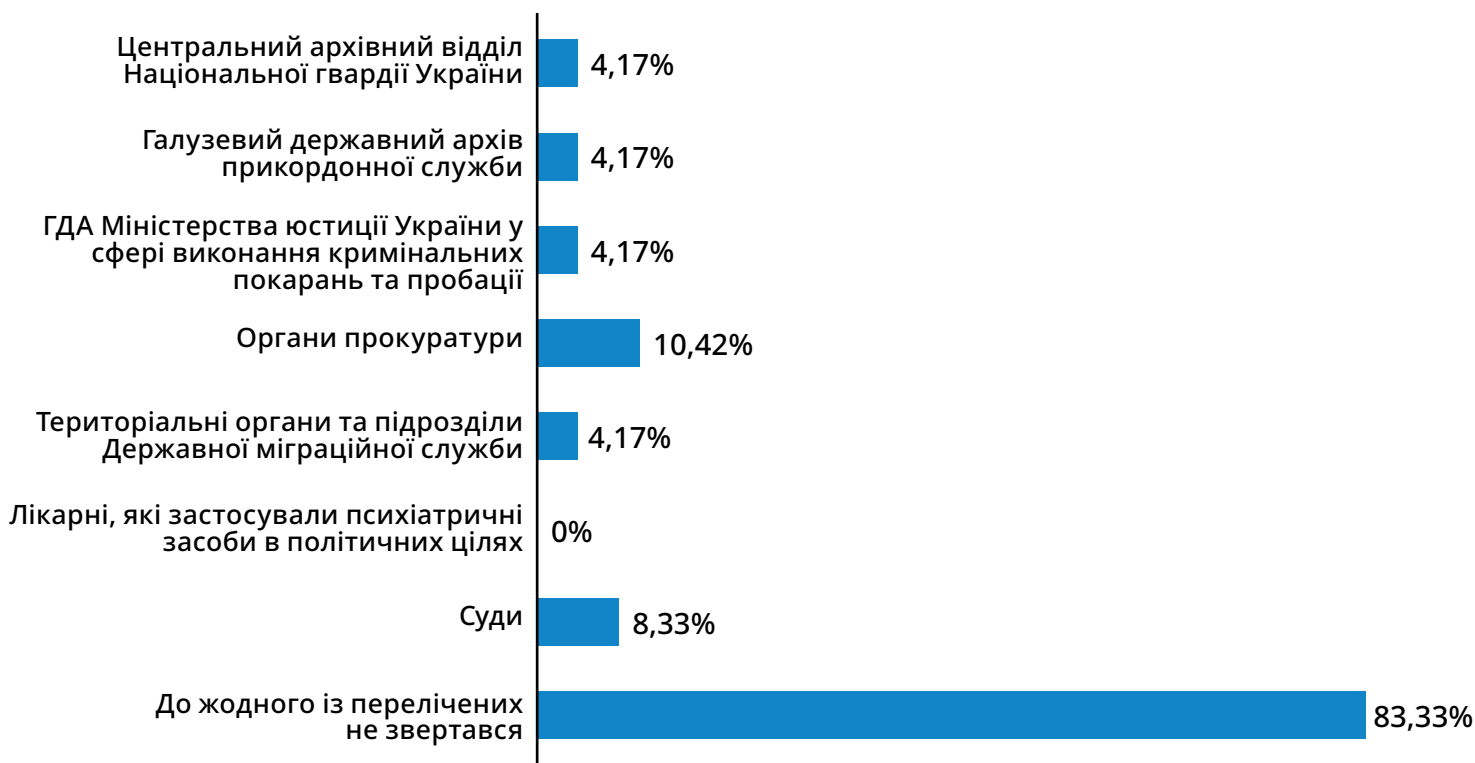
КОНСУЛЬТАЦІЙНИЙ ГДА УІНП

11,43% респондентів уже користувалися послугами Консультаційного центру з пошуку інформації про репресованих ГДА УІНП. Ще 31,43% опитаних не користувалися, але планують скористатися послугами центру, а 40% опитаних експертів ще не користувалися послугами цього центру, але рекомендували його друзям або родичам. Лише 17,14% — не користувалися і не планують.

ІНШІ УСТАНОВИ З ДОКУМЕНТАМИ РЕПРЕСИВНИХ ОРГАНІВ

Експерти також вказали інші установи, до яких зверталися при дослідженні документів репресивних органів

У ЯКИХ ЩЕ УСТАНОВАХ ВИ ДОСЛІДЖУВАЛИ ДОКУМЕНТИ РЕПРЕСИВНИХ ОРГАНІВ

- 1) До жодного із перелічених не звертався — 83,33%
- 2) Органи прокуратури — 10,42%
- 3) Суди — 8,33%
- 4) Центральний архівний відділ Національної гвардії України — 4,17%
- 5) Галузевий державний архів прикордонної служби — 4,17%
- 6) ГДА Міністерства юстиції України у сфері виконання кримінальних покарань та пробації — 4,17%
- 7) територіальні органи та підрозділи Державної міграційної служби — 4,17%

Крім, вищевказаного переліку опитані експерти описали причини з яких зверталися у ці установи.

- 1) Щодо підготовки документів для передачі до Архіву національної пам'яті.
- 2) Отримання інформації про репресії.
- 3) Наукова робота.
- 4) З метою отримання інформації.
- 5) Власні дослідження, перевірка роботи архівів.
- 6) Отримання відомостей щодо засуджених та копій вироків.
- 7) Довідки про особи.
- 8) Дослідження історії України ХХ ст., політичних репресій та Голодомору—геноциду.

Ті ж експерти, які не відвідували інші установи в яких зберігаються документи репресивних органів, вказали наступні причини:

[Більшість відповідей експертів стосувалися того, що не було потреби звертатися в ці установи.]

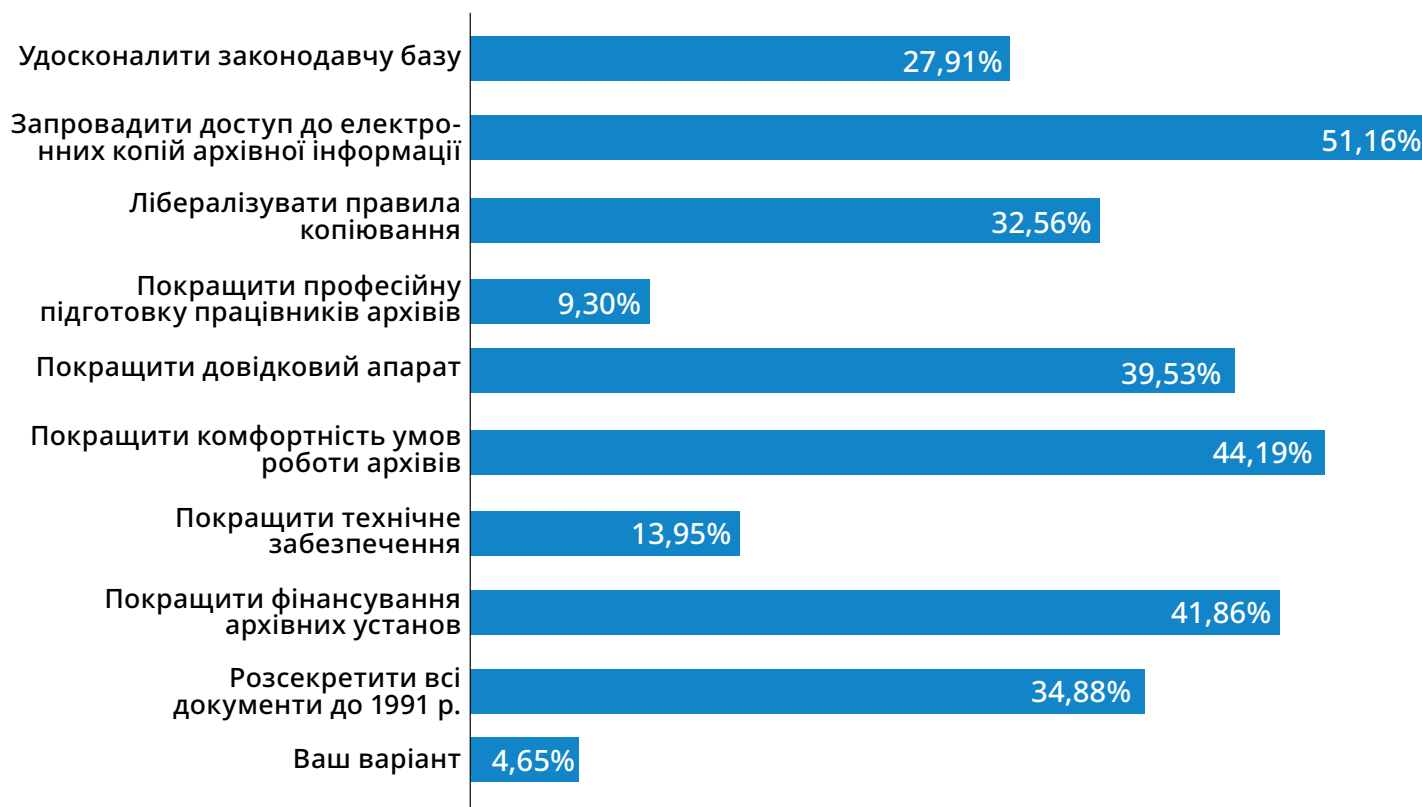
- Не було можливості.
- Зручніше звернутися із заявою.
- Теми досліджень не передбачали потреби звертатися до них.
- Сьогодні в більшості випадків не потрібно фізично транспортуватися у приміщення архіву, щоб отримати документи звідти.
- Тематика моїх досліджень цього поки не вимагала.
- Відсутність там інформації, яка мене могла б зацікавити; брак часу.
- Там немає документів, які мене цікавлять.
- Вважав недоцільною витрату часу з огляду на примарність очікуваного результату.
- В деяких архівах не було потреби. А про деякі бракує інформації, а спроба її отримати зазнає фіаско. Також були негативні відгуки колег про спроби потрапити в спеціалізовані відомчі архіви. Зараз саме такі архіви є більш закритими для дослідників. Навіть елементарної інформації бракує.
- Відсутність інформації (про режим роботи, про доступ до ін-

формації комплексних матеріалів).

- Відсутність інформації про доступ до зазначених архівів, а також відкритих описів.
- Не було інформації про стан архівних фондів.
- Не було можливості.
- Маю іншу тематику досліджень.
- Мабуть, не мала інформації, що там також зберігаються документи на репресованих осіб.
- Ці архіви не були необхідними в дослідженні.

ПОКРАЩЕННЯ РОБОТИ УКРАЇНСЬКИХ АРХІВІВ

Експертам запропонували обрати пропозиції щодо поліпшення умов роботи в архівах.

У порівнянні з попередніми експертними дослідженнями важливо зауважити, що оцінка експертами окремих проблем в архівній сфері свідчить про втрату такими проблемами своєї гостроти.

КРИТЕРІЇ	2011	2015	2021
Впорядкувати законодавчу базу	26,9	43,3	27,9
Запровадити доступ до електронних копій архівної інформації	26,9	59,7	59,2
Лібералізувати правила копіювання	42,3	71,6	32,6
Покращити професійну підготовку працівників архівів	30,8	29,9	9,3
Покращити довідковий апарат	26,9	50,7	39,5
Покращити комфортність умов роботи архівів (читальні зали, кількість справ, термін очікування, термін роботи)	50	70,1	44,2

Покращити технічне забезпечення	23,1	52,2	14,0
Покращити фінансування	7,7	52,2	41,9
Розсекретити всі документи до 1991 р.	23,1	52,2	34,9
інше	—	7,5	4,7

Серед іншого, на що варто обов'язково звернути увагу задля покращення ситуації в сфері доступу до архівів репресивних органів, зазначалося про необхідність:

- Обмежити доступ до архівної інформації для краєзнавців, аматорів та дослідників генеалогії, які необережно ставляться (заламують сторінки, перегортають їх мокрими пальцями, фотографують зі спалахом тощо) до архівних артефактів, не усвідомлюють, що користуються матеріалами національної спадщини, котрі необхідно передати у спадщину наступним поколінням.
- Розбудова постійної технічної підтримки оцифрування і цифрового збереження, відкритість архівів до співпраці з громадськістю та науковцями у дослідженні та популяризації, проведенні відкритих подій, залучення до праці волонтерів та власників колекцій, розширення розуміння цінності архівованого від фокуса на державних інституціях до приватних, сімейних та інших.

КОРОТКІ ВИСНОВКИ

Підсумовуючи отримані результати експертного опитування щодо доступу до архівів проведеного у кінці 2021 року, можемо відзначити, що якість роботи українських архівів назагал покращилася. За останніх шість років суттєво зросла кількість користувачів архівів, які відзначають, що працювати в українських архівах є комфортним.

Високі оцінки експерти надали роботі таких архівів як ГДА СБУ, ЦДА-ВО, ЦДАГО, архіви обласних управлінь СБУ. Щодо місцевих архівних установ загалом оцінки є посередніми, що є очікуваним, оскільки якість роботи архіву залежить від менеджменту конкретного архіву та можливостей, які доступні для надання якісних архівних послуг.

Частина архівів отримала низькі оцінки по всіх або більшості оцінюваних критеріїв. До них увійшли такі архівні установи: ГДА МВС, архіви обласних управлінь МВС, ГДА СЗРУ, Галузевий державний архів Прикордонної служби, Галузевий державний архів Міністерства оборони України, Галузевий державний архів Міністерства юстиції України у сфері виконання кримінальних покарань та пробації. Вказаним архівам варто покращити умови для роботи своїх користувачів, а саме якість довідкового апарату, можливість користування копіювальною технікою, компетентність персоналу архіву, очікування відповіді на запит та інші критерії, за якими проводилося оцінювання.

Варто відзначити, що переважна більшість опитаних експертів говорять про позитивні зміни в роботі архівів назагал у період з 2015 по 2021 роки.

Якщо дивитися на проблеми та перепони, які наразі присутні в архівній сфері, то найчастіше дослідники вказують на недостатнє фінансування архівів, невідповідність архівів сучасним стандартам роботи з користувачами та відсутність електронних версій архівних документів.

За останніх шість років можна відзначити позитивні зміни й в отриманні відповіді на запити, які дослідники надсилають в архівні установи. Значна частина експертів є задоволеною терміном очікування на запит.

За результатами опитування також можемо відзначити, що знизився відсоток тих експертів, які особисто стикалися з випадками обмеження у доступі до інформації. Однак варто наголосити, що все ж відсоток тих, хто мав відповідний досвід, залишається високим — 68%. Тому й надалі варто

продовжувати працювати в напрямку покращення доступу до інформації для дослідників.

Більшість респондентів підтримують прийняття Закону України “Про доступ до архівів репресивних органів” та відзначають, що завдяки йому відбулися покращення в архівній сфері. Та все ж робота над покращенням архівного законодавства має тривати, оскільки половина опитаних експертів підтримують оновлення законодавства про Національний архівний фонд. А це переважна більшість із тих, хто визначився зі своєю позицією щодо потреби оновлення загального архівного законодавства.

Щодо того, де б мали зберігатися усі документи репресивних органів, які зараз є в регіональних архівах Управлінь СБУ та ліквідаційних комісій Управлінь МВС після їх передачі до ГДА УІНП, то більшість респондентів підтримує те, що вони б мали зберігатися в Києві у ГДА УІНП, а доступ до цифрових копій має здійснюватися через мережу читальних залів у кожному обласному центрі.

Опитані експерти також обрали пропозиції покращення роботи українських архівів. У топ три потрапили: запровадити доступ до електронних копій архівної інформації, покращити комфортність умов роботи архівів (читальні зали, кількість справ, термін очікування, термін роботи) та покращити фінансування. Як бачимо, ці пропозиції повністю перегукуються із трьома найбільшими проблемами з якими стикалися дослідники протягом останніх шести років. У майбутньому варто зосередитися саме над розв’язанням цих проблем першочергово.

Загалом, можна стверджувати, що експерти бачать покращення роботи українських архівів за останніх шість років. Однак все ще є недоліки, які потребують вирішення як у роботі окремих архівів, так і в функціонуванні більшості архівних установ, які постають перед типовими для них проблемами.

Також важливо звернути увагу на той факт, що, відповідно до оцінок експертів відбулось значне покращення в окремих аспектах, а саме: менш відчутними стали проблеми з обмеженням доступу до архівних документів, складністю бюрократичних процедур, а також щодо можливостей копіювання чи користування власними технічними засобами. Вважається за доцільне зауважити, що ці питання, зокрема, були детально врегульовані в ухваленому у 2015 році Законі України “Про доступ до архівів репресивних органів комуністичного тоталітарного режиму 1917—1991 років”, при розробці якого, своєю чергою, враховувались оцінки експертів ще 2011 року. Таким чином відбувається системна робота над покращенням доступу до архівів.

Загалом оцінка експертами окремих проблем, що мають місце в архівній сфері, зокрема високий бал щодо необхідності збільшення фінансування, а також збільшення інтенсивності виготовлення і забезпечення доступу до електронних копій документів, значною мірою збігається з оцінками власне архівістів. На нашу думку, це є значною мірою й результатом того, що від 2011 року вдалось суттєво покращити діалог між усіма зацікавленими сторонами, в тому числі шляхом реалізації окремих фахових проєктів, що, серед іншого призвело до кращого розуміння очікувань і проблем один одного.

Відтак, продовжувати такий діалог є одним із головних завдань в найближчій перспективі.